

Ensimmäiset novellit, by Juhani Aho

The Project Gutenberg EBook of Ensimmäiset novellit, by Juhani Aho This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Ensimmäiset novellit

Author: Juhani Aho

Release Date: October 1, 2004 [EBook #13564]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ENSIMMÄISET NOVELLIT ***

Produced by Tapio Riikonen

ENSIMMÄISET NOVELLIT

Kirj.

Juhani Aho

WSOY, Porvoo, 1915.

SISÄLLYS:

Siihen aikaan, kun isä lampun osti Sipolan Aapon kosioretki Kello Lempeni loppu Hovin herra Tytön kirkossa käynti Kievarin pihalla

SIIHEN AIKAAN, KUN ISÄ LAMPUN OSTI.

I.

Siihen aikaan, kun isä lampun osti, sanoi hän äidille näinikään:

--Äiti hoi, kuulehan,--eiköhän ostettaisi lamppua meillekin

--Mitä lamppua!

--No, etkö sinä tiedä, että kirkonkylän kauppamies on Pietarista tuonut semmoisia lamppuja, joista yksi näyttää enemmän kuin kymmenen pärettä. Jo ovat pappilaankin semmoisen ostaneet.

--Onko se semmoinen, että, kun se keskellä huonetta palaa, näkee joka nurkassa lukea melkein kuin selvällä päivällä?

--Se se on--ja siinä palaa öljy, eikä tarvitse muuta kuin sytyttää iltasella, niin se palaa sammumatta, vaikka aamuun asti polttakoon.

--Mutta mitenkä se märkä öljy palaa?

--No, mitenkäs viina palaa?

--Mutta saattaisihan siitä tulla tulipalo koko taloon--kun viina syttyy palamaan, ei se sammu vedelläkään.

--Eihän siitä mitenkä talo palamaan pääse, kun öljy on kiintonaisten lasin sisässä ja tuli on myöskin.

--Lasin sisässä!--Mitenkä se tuli saattaa lasin sisässä olla--eikö se poksahda rikki?

--Tuliko?

--Ei, vaan lasipa.

--Poksahda rikki! Eikä poksahda--kyllä se saattaa poksahdaakin, jos tulta liian korkealle vääntää, mutta onko pakko vääntää.

--Tultako vääntää!--Elä--elä, mitenkä sinä tulta väännät!

--No, ka--kun ruuvia vääntää oikeaan käteen, niin sydän nousee--siinä on niinkuin kynttilässäkin sydän, ja tuli nousee myöskin, mutta kun vasempaan käteen, niin se pienenee, ja kun sitten puhaisee, niin se sammuu.

--Vai sammuu--mutta en minä sitä nyt ymmärrä, vaikka kuinka selittelisit--mitä lienee niitä uusmuotisia herrain laitoksia.

--Kyllä sitten ymmärrät, kun saat nähdä, jahka minä sen ostan.

--Paljonko se maksaa

--Seitsemän ja puoli markkaa--öljy erittäin, ja sitä saa markalla kannun!

--Seitsemän ja puoli markkaa, ja vielä öljy erittäin! Sillähän saa jo pärekupoja moneksi talveksi, jos ostaa tahtoo, mutta kun Pekka niitä kiskoo, ei mene penniäkään hukkaan.

--Ei lampussakaan hukkaan mene, ja maksavathan ne metsätkin, eikä meidän maalla enää niin joka paikasta pärepuita otetakaan; pitää etsiä ja vedättää korven taustalta asti tänne suohautaan, ja sieltäkin jo kohta ovat lopussa.

Äiti kyllä tiesi, etteivät pärepuut vielä kuitenkaan niin yht'äkk taida loppua, koskapahan siitä tähän asti ei ole mitään kuulunut, mutta että nyt vain piti se syyksi sanoa, kun lamppua teki mieli. Mutta ei se äiti siitä asiasta kuitenkaan sen enempää sanonut, sillä isä olisi saattanut suuttua. Ja koko lamppu olisi ehkä sitten saattanut jäädä näkemättä ja ostamatta. Taikka olisivat johonkuhun muuhun taloon ennen ennättäneet lampun ostaa, ja kohta olisi koko pitäjä puhunut, että se talo oli-- pappilaa lukuun ottamatta--ensimmäinen, jossa alettiin lamppua polttaa. Näin se äiti ajatteli sitä asiaa ja sanoi sitten isälle, että »osta sitten vain, jos mieli tekee, sama kai minulle on, mikä palaa, pärekö vai muu öljy, kunhan vain kehrätä näen. Milloinka sinä sen sitten ostaisit?»

--Ajattelin, että sopisi ehkä jo huomenna lähteä--olisi vähän muutakin asiaa kauppamiehelle.

Tämä oli keskellä viikkoa, ja äiti kyllä tiesi, että ne muut asiat olisi ennättänyt lauantainakin ajaa, mutta ei hän nytkään virkkanut mitään, ajatteli vain, että kuta pikemmin sitä parempi. Ja jo samana iltana kannatti isä aitasta sen ison matkakirstun, jossa ukkovaari ennen vanhaan Oulussa käydessään eväänsä kuletti, ja käski äidin täyttää sen heinillä sekä panna pumpulia keskelle. Me lapset kysyimme, minkä tähden siihen ei panna muuta kuin heiniä ja sitten pumpulia keskelle, mutta äiti käski meitä olemaan vaiti. Isä oli paremmalla tuulella ja selitti, että hän tuo kauppamieheltä lampun, joka on lasista ja saattaisi särkyä, jos sattuisi kaatumaan tai reki muuten tärskähtäisi.

II.

Sinä iltana me lapset pitkän aikaa valvoimme ja ajattelimme sitä uutta lamppua, mutta se vanha istukas-Pekka, joka kaikki päreet kiskoi, alkoi jo heti kohta kuorsata, kun päre oli sammutettu. Eikä hän edes kertaakaan kysynyt, mikä se lamppu oli, vaikka meillä siitä niin paljon puhetta riitti.

Isä viipyi matkallaan koko päivän, ja se päivä tuntui meistä kaikista hyvin pitkältä, ettei tahtonut syöntikään käydä, vaikka oli maitovelliä puoliseksi. Istukas-Pekka se vain söi muidenkin edestä ja kiskoi sinä päivänä päreitä orren täyteen. Äitikään ei sinä päivänä monta leperettä kehrännyt, kun aina tuli menneeksi ikkunaan katsomaan, eikö isää jo näkyisi jältä tulevaksi. Muutaman kerran hän sanoi Pekalle, ettei niitä päreitä enää taideta tarvitaakaan, mutta Pekka ei sitä puhetta edes senkään vertaa mieleensä pannut, että olisi kysynyt, miksi nyt ei enää muka päreitä tarvittaisi.

Vasta iltaista syödessä kuului ruunan kulkunen kartanolta.

Pala suussa me kaikki lapset kapistimme ulos, mutta isä ajoi meidät pirttiin ja käski istukas-Pekan tulla kirstua reestä nostamaan. Pekka jo silloin pankon nurkalla torkkui ja oli siinä käynyt niin kömpelöksi, että kolahdutti kirstun jalan kynnykseen, kun sitä isän kanssa pirttiin kanto. Mutta siitä olisi hän saanut isältä korvilleen, jos olisi ollut nuorempi mies, mutta hän oli vanha ukko, eikä isä itseään vanhempaa miestä ole eläessään lyönyt.

Paha hänet ehkä sittenkin olisi perinyt, jos lamppu olisi särkynyt, mutta ei sille toki tullut mitään.

--Mene uunille, sen tollo! ärjäisi isä Pekalle, ja Pekka nousi uunille.

Mutta isä oli jo ottanut lampun kirstusta ja riiputti sitä kädessään.

--Kas, tässä tämä nyt on, tämmöinen tämä nyt on--tänne lasin sisään pannaan öljy, ja tuo suikale siellä sisällä on veeku--pysykää ulompana päreinenne siinä!

--Eikö sitä panna palamaan? kysyi äiti ja siirtyi päreineen vähän ulommaksi.

--Oletko sinä hupakko--mitenkä se palamaan pannaan, kun ei ole vielä öljyäkään?

--No, mutta eikö sitten saata panna öljyä?

--Vai öljyä panna, e-hei! Niin sen äkkinäinen luulisi, mutta kauppamies varoitti moneen kertaan, ettei saa tulen valolla öljyä panna, se saattaisi syttyä ja polttaa koko talon.

--Milloinkas siihen sitten saa sitä öljyä panna?

--Päivällä, päivällä, etkö sinä jouda päivää odottamaan--ei se niin kovin kummaa ole!

--Oletko sinä sen sitten jo nähnyt palavan!

--Minäkö? Jo toki montakin kertaa olen lampun palavan nähnyt--olen nähnyt pappilassa, ja tätäkin jo kauppamiehen luona koetettiin.

--No, paloiko se?

--Paloihan se, ja kun pantiin puodin luukut kiinni, niin olisi nähnyt vaikka nuppineulan lattialta--katsokaa, tässä on tämmöinen kuoppa, ja kun tuossa tuli palaa, tämän soikulaisen lasin sisässä, niin valo ei pääse kattoon jossa sitä ei tarvitakaan, vaan leviää alas kaikki, niin että näkee vaikka nuppineulan lattialta.

Kyllä meidän kaikkien olisi kovasti tehnyt mieli koettaa, näkisikö vaikka nuppineulan lattialta, mutta isä ripusti lampun kattoon ja rupesi syömään.

--Tänä iltana pitää vielä pärevalkeaan tyytyä, sanoi isä syödessään, mutta huomenna tässä talossa poltetaan lamppua.

--Katsos, isä, Pekka on tänäpäivänä kiskonut orrellisen päreitä.

--Ka, eikö ole kiskonut--kyllä nyt on syttyjä täksi talveksi--muuhun ei nyt enää päreitä tarvitakaan.

--Tarvitaan niitä siltä vielä saunassa ja navetassa, sanoi äiti.

--Mutta tuvassa poltetaan lamppua, sanoi isä.

III.

Tänä yönä en nukkunut senkään vertaa kuin edellisenä, ja kun aamusella heräsin, olisin melkein itkenyt, jos olisin iljennyt, kun muistin, että lamppu vasta iltasella pannaan palamaan. Olin nähnyt unta, että isä yöllä pani öljyä lamppuun, ja että se sitten koko päivän paloi.

Heti päivän tultua kaivoi isä siitä matkakirstusta isomahaisen putelin ja kaatoi siitä jotakin pienempään puteliin. Olisimme mielellämme kysyneet, mitä siinä putelissa oli, mutta emme uskaltaneet, sillä isä oli niin totisen näköinen, että meitä vähän pelotti.

Mutta kun hän laski lampun alemmaksi katosta ja rupesi sitä ruuvaamaan ja vääntelemään, niin ei äiti enää malttanut olla ääneti, vaan kysyi:

--Mitä se isä nyt tekee?

--Panen öljyä lamppuun.

--No, vaan särethän sinä sen--mitenkä sinä saat tuon sijoilleen, jonka irti väänsit?--Äiti ei tiennyt, emmekä me muutkaan tienneet, miksi sanottaisiin sitä, jonka isä oli lasiastiasta irti vääntänyt. Isä ei virkkanut mitään siihen, käskihän meidän vain pysyä loitommalla. Sitten hän kaasi siitä pienemmästä putelistä siihen lasiastiaan, niin että se tuli melkein täyteen, ja nyt me arvasimme, että isommassakin putelissa mahtoi olla öljyä.

--No, eikö siihen nyt tulta pannakaan? kysyi äiti taas, kun kaikki ne irti väännetyt kalut olivat paikoillaan ja kun näki, että isä nosti lampun kattoon.

--Nytkö päivällä?

--Niin, no saisihan tuota nyt koetella, mitenkä se palaa.

--Kyllä se palaa--odota vain iltaa eläkä hätäile!

Ruokalevon jälkeen kantoi istukas-Pekka jäisen pärepölkyn sisään ja romahutti sen olaltaan lattialle, niin että koko tupa hytkähti ja öljy lampussa liikahti.

--So, so! sanoi isä. Mitä sinä nyt?

--Toin pärepölkyn sulamaan--eihän sitä jäistä ruojaa kukaan kisko.

--Eihän sitä ole pakko kiskoakaan, sanoi isä ja iski meille silmää.

--No, ei kai se tuommoisenaankaan pala.

--Eihän sen ole pakko palaakaan.

--Eikös niitä sitten päreitä enää kiskotakaan?

--Entäs jos ei kiskottaisikaan.

--Sama minulle on, jos isäntä itse ilman toimeen tulee.

--Eikös se Pekka näe, mikä tuolta orresta riippuu?--Kun isä tämän sanoi, katsahti hän ylpeästi lamppuun ja säälivästi Pekkaan. Pekka asetti pärepölkkinsä soppeen pystyyn ja katsahti vasta sitten lamppuun.

--Se on lamppu, ja kun se palaa, niin ei pärevalkeaa enää tarvitakaan.

--Vai ei tarvitakaan, sanoi Pekka ja lähti muuta puhumatta havutukilleen tallin taakse. Pekka pienenteli itsensä korkuisen havukoon sinä päivänä niinkuin muinakin, mutta muulta väeltä ei tahtonut tulla mitään valmista. Äiti koetti kehrätä, mutta kuontalo ei kulunut puolilleenkaan, kun hän jo rukkinsa syrjään siirsi ja lähti ulos.

Isä vähän ensin kirvesvartta veisteli, mutta tottapa työ oli vastahakoista, koska se kesken jäi. Äidin mentyä meni isäkin; lieneekö kylään mennyt, vai minne. Mennessään hän kielsi meitä minnekään lähtemästä ja uhkasi

kurittavansa, jos kuka meistä sormellaankaan lamppua koettelisi. Mutta ennen me olisimme papin kaulusta uskaltaneet mennä koettelemaan kuin lamppua. Se meitä vain pelotti, että jos se nuora, josta se orressa riippui, itsestänsä yht'äkkiä katkeaa ja sitä sitten sanotaan meidän syyksemme.

Ikävältä meistä kuitenkin rupesi aika pirtissä tuntumaan, ja kun ei muuta tiedetty, päätettiin lähteä miehissä mäkeen. Koko kylällä oli yhteinen vesitie joelle, ja samassa paikassa oli hyvä mäki, josta keikka juoksi aina avannon toiselle puolelle pitkän matkan.

--Tuolla tulevat Lamppulan lapset! huusivat kylän lapset, kun näkivät meidän tulevan.

Me kyllä ymmärsimme, mitä he sillä tarkoittivat, mutta kuitenkin kysyimme me: »Mitkä Lamppulan lapset--eihän meidän talon nimi ole Lamppula.»

--Jos kohta--mutta eikös teille ole ostettu semmoista lamppua?

--No, mutta mistä tekin sen jo tiedätte?

--Sinun äitisi oli meidän pihan läpi kulkiessaan sanonut äidille, että teidän isänne on kauppamieheltä ostanut semmoisen lampun, että, kun se palaa, näkee vaikka nuppineulan lattialta, sanoi lautamiehen tyttö.

--Se kuuluu olevan ihan samanlainen kuin se, joka on pappilankin salissa--niin kertoi teidän isänne meillä vast'ikään, ja minä itse kuulin sen, sanoi kievarin poika.

--No, onhan teillä sitten semmoinen lamppu? kysyivät kaikki kylän lapset.

--On, mutta ei sitä nyt saata mennä katsomaan, kun se ei päivällä pala; mutta kun ilta tulee, niin sitten mennään kaikki.

Me laskea jyräsimme mäkeä hämäriin asti, ja aina kun noustiin mäen päälle, niin puhuttiin kylän lapsille lampusta.

Sillä lailla kului aika nopeammin, kuin luultiinkaan, ja kun oli vielä viimeisen kerran laskettu, niin lähdettiin miehissä kotia kohti juoksemaan.

IV.

Pekka seisoj vielä havutukkinsa ääressä eikä edes päättäänsäkään kääntänyt, vaikka me huusimme hänelle kaikki yhteen ääneen, että tulisi katsomaan, kun lamppu pannaan palamaan.

Yhdessä avauksessa syöksähdimme tupaan koko lapsilauma.

Mutta siinäpä meille jo tulikin seisaus. Lamppu olikin jo pantu palamaan ja loisti katosta meitä vastaan niin kirkkaasti, ettemme osanneet muuta kuin silmät sirrallaan siihen tirkistellä.

--Ovi kiinni, ostolämmin! huusi ääni pöydän päältä.

--Lentävät kuin kanat tuleen, kuului äiti toruvan karsinasta päin.

--Ei tuo kumma ole, jos sitä lapset säikähtävät, koskapa minä, vanha ihminenkään, en osaa muuta kuin päivitellä, kuului kievarin vanha emäntä sanovan.

--Mutta joka paikkaan se meidänkin tyttö ennättää, sanoi lautamiehen miniä.

Kun silmät alkoivat vähän selvitä, huomasimme me vasta, että tupa oli naapurin väkeä puolillaan.

--No, tulkaa nyt lapset vähän likemmäksi, että oikein näette, puhui isä paljoa lempeämmällä äänellä kuin äsken.

--Kopistelkaa lumi jaloistanne ja tulkaa tänne karsinaan, täältä se oikein korealta näyttää, sanoi taas vuorostaan äiti.

Kuurtaen kaartuen me kiersimme äidin luo ja istuimme kaikki rinnakkain hänen viereensä penkille. Nyt me vasta hänen turvistaan uskalsimme oikein ruveta lamppua tarkastelemaan. Emme juuri olleet ajatelleet, että se ihan tuolla tavalla palaisi, kuin se nyt paloi, mutta kun taas mietimme sinne ja tänne, niin kyllä se tuossa nyt paloi, niinkuin pitikin. Ja kun vielä vähän aikaa katselimme, niin tuntui meistä, kuin olisimme jo aikoja sitten ajatelleet, että sen pitäisi palaa, niinkuin se nyt paloikin.

Mutta sitä emme kuitenkaan osanneet ymmärtää, mitenkä tuli oli saatu tuonne lasin sisään. Kysyimme sitä äidiltä, mutta äiti sanoi: »Tottapahan sitten saatte nähdä».

Kilvan kyläläiset lamppua kiittelivät, ja mikä mitäkin sanoi. Kievarin vanha emäntä sanoi, että »sehän paistaa ihan yhtä tasaisesti kuin taivaan tähti». Kipeäsilmaisesta lautamiehestä oli se siitakin syystä mainio, »ettei siitä ollenkaan savua lähtenyt, jotta sitä saattaisi vaikka kamarissakin polttaa, eivätkä seinät mustuisi ollenkaan». Siihen sanoi isä, että »kamaria vartenhan se alusta pitäen on tehtykin, mutta hyvä se on näin pirtissäkin, kun ei tarvitse monen päreen kanssa tuhrata, ja tällä yhdellä tulella näkee koko joukko, vaikka kuinka monta olisi». --Kun äiti virkkoi, »ettei kirkon pienempi ruunukaan sen kirkkaammin valaise», niin isä käski minun ottaa aapisen ja mennä ovensuuhun koettamaan, tokko tuolla lukea näkisi. Minä menin ja aloin lukea »Isämeitä». Mutta silloin kaikki sanoivat, että »se poika osaa sen ulkomuistista». Silloin äiti sieppasi minulle virsikirjan hyllyltä, ja minä rupesin lukemaan »Jerusalemین hävitystä».

--No, ei häntä kummempaa ole vielä ennen nähty! ihmettelivät kyläläiset.

Sitten isä vielä sanoi, että »jos kellä olisi nuppineula, niin saisi viskata sen lattialle, ja se kyllä paikalla löytyisi».

Lutamiehen miniällä oli nuppineula rinnassa, mutta kun se heitti sen lattialle, niin se menikin sillan rakoon, eikä sitä löydetty, vaikka mitä olisi tehty.

V.

Vasta kun kyläläiset olivat lähteneet pois, tuli Pekka pirttiin.

Hän ensin vähän silmiään siristi lampun outoa valoa vastaan, mutta riisui sitten vain rauhallisesti nutun päältään ja töppöset jalastaan.

--Mikä se tuolla katon rajassa killuu niin, että silmiä häikäisee? kysyi hän viimein, kun oli saanut sukkansa orrelle asetetuiksi.

--Arvaappas nyt, mikä se on, sanoi isä ja vilkutti äidille ja meille silmää.

--En minä häntä arvaa, sanoi Pekka ja läheni lamppua.

--Ehkä se on kirkon ruunu, ivasi isä.

--Jos lieenee, arveli Pekka, mutta oli jo tullut uteliaaksi ja aikoi koetella lamppua.

--Ei sitä koetella tarvitse--pitää se uskoa koettelemattakin.

--No, no--en minä häntä tahdokaan, sanoi Pekka vähän vapisevalla äänellä ja vetäytyi penkilleen ovensuuseinälle.

Äidin taisi käydä Pekka parkaa vähän sääliksi, koskapahan rupesi selittämään hänelle, ettei se ruunu ole, mutta että sitä sanotaan lampuksi, ja että siinä palaa öljy, eikä nyt enää tarvitse pärettä polttaakaan.

Pekka ei kuitenkaan siitä puheesta ymmärtänyt sen enempää, kuin että rupesi tuota päivällä tuomaansa pärepölkkyä kiskottavakseen pienentelemään, mutta isä sanoi hänelle, että »johan minä päivällä sanoin, ettei nyt enää tarvitse päreitä kiskoa».

--Enhän minä häntä enää muistanut, mutta olkoon sitten, koska ei enää tarvitse--ja Pekka pisti pärepuukkonsa seinänrakoon.

--Kyllä se nyt siinä ruostumaan joutaa, sanoi isä, mutta Pekka ei enää puhunut mitään.

Vähän ajan perästä hän rupesi kenkiään paikkaamaan. Kurotti orrelta päreen, pisti sen pihtiin ja istui jakkaralleen pankon nurkkaukseen. Me lapset huomasimme sen ennen kuin isä, joka, selin Pekkaan päin, kirvesvarttaan lampun alla veisteli. Emme kuitenkaan mitään virkkaneet, mutta nauraa kuhersimme vain keskenämme ja ajattelimme, että »annas, kunhan isä näkee--mitähän sanoo!» Ja kun isä sen näki, niin hän astui kädet kupeissa Pekan eteen ja kysyi hyvin pilkatun, että »mitä sinä siinä nyt niin tarkkaa teet, kun et muiden tulella näe?»

--Kenkiäni minä tässä paikkaan, sanoi Pekka.

--Vai kenkiäsi sinä paikkaat--mutta jos et näe sitä työtäsi tehdä sillä tulella, jolla minä, niin mene sitten päreinesi vaikka saunaan tai saunan taakse.

Ja Pekka lähti.

Pisti kengät kainaloonsa ja otti jakkaransa toiseen käteen, päreen toiseen. Hiljalleen hän kyhni ovesta porstuaan ja kolisteli sieltä kartanolle. Paretuli roihahti tuulessa tavallistaan isommaksi, ja soma rusko valaisi vähän aikaa aittoja, tallia ja navetan päätyä. Tuota me lapset ikkunasta katselimme, ja se oli meistä hyvin kaunista. Mutta kun Pekka saunan ovesta sinne sisään kumartui, niin pimeni taas kaikki kartanolla, ja sen sijaan näimme me vain lampun häikäisevän kuvaimen mustassa ikkunassa.

Sen perästä ei meillä enää pärettä pirtissä milloinkaan poltettu. Lamppu se vain katossa loisti, ja usein sitä kyläläiset kävivät sunnuntai-iltoina ihmetellen katselemassa. Koko pitäjässä kohta tiedettiin, että meidän talo oli ensimmäinen, jossa--pappilaa lukuun ottamatta--alettiin lamppua polttaa. Meidän jälkeen osti lautamies samanlaisen lampun, kuin meidänkin oli, mutta kun hän ei sitä milloinkaan sytyttämään oppinut, niin hän möi sen kievariin, ja siellä se on vielä nytkin. Köyhemmät talot eivät ole vielä yrittäneetkään lamppua itselleen hankkia, vaan tuhraavat vielä tänäkin päivänä pitkät puhteensa pärevaikean ääressä.

Mutta sitten, kun meillä oli lamppu ollut vähän aikaa, piilusi isä tuvan seinät ihan valkoisiksi, eivätkä ne sitten enää ole milloinkaan mustuneet, kun vanha sisään lämpiävä uunikin särettiin ja sijaan tehtiin uusi uloslämpivä, peltiniekkä.

Vanhan uunin kivistä Pekka teki saunaan uuden kiukaan, ja niiden kanssa muuttivat sinne sirkatkin, koskapa niitä ei sen koommin enää ole tuvassa kuulunut. Isä on siitä hyvillään, mutta meille lapsille tulee välistä pitkinä talvi-iltoina entisiä aikoja ikävä, ja silloin me juoksemme sirkkoja kuuntelemaan Pekan luo saunaan, jossa hän yhä vielä pärettä polttaen iltojansa viettää.

SIPOLAN AAPON KOSIORETKI.

I.

On lauantai-ilta loppupuolella elokuuta. Loppuneet ovat viikon kiireiset leikkuutyöt; vasta kylpemästä tullut väki istuksii hämärässä tuvassa, ja somasti hohtavat kaikkien yllä puhtaat, valkoiset paidat. Etuikkunain ääressä miehet päättänsä sukivat, mikä luukammalla, mikä liinaharjalla, mutta karsinassa istuu naisväki ja hiuksiansa palmikoille laittelee. Jutellaan siinä ja tarinoidaan eikä ennen heretä, kuin höyryävä perunapata on liedeltä pöydälle siirtynyt. Paikallensa sitten kukin pöytään ehtii, eikä kotvalle muuta kuulu kuin piimän särpimistä ja tuoppien kolahtelemista pöydän honkaiseen pintaan. Mutta vähitellen kuorikoko kunkin edessä suurenemistaan suurenee ja padan mustanpaistava pohja käskee syömämiehiä herkeämään. Kohta nouseekin väki pöydästä ravittuna, ja pian kumpuaa miesten piipuista sinertävä savu kohden tuvan nokisia orsia. Uudistuu äskeinen puhekin, ja hilpeästi hyppelevät ajatukset sukkelain sanojen selässä, kun mieli on rauhainen ja tyyni ja lepöäivä vartoo.

Muut ovat jo aikoja äänessä olleet, mutta talon isäntä, harvapuheinen Aapo, ei suutaan avaa. Ei näytä muiden puheista huolivan eikä sekaudu niihin; istuu vain ääneti pöydän päässä, piippunykä hampaissa, seinää vasten nojaten. Luulisi miehen melkein nukkuvan siinä, ellei rätisevä koppa ja pöllyävät savupilvet ilmoittaisi hänen henkensä työstä. Eipä kuitenkaan kukaan pidä lukua hänen äänettömyydestään, sillä tuommoinenhan on mies ollut jo melkein siitä pitäen, kun isä vainaja isännyytensä hänelle jätti ja itse muutti tuvan turvekaton alle asumaan. Eipä silti, että Aapo ennenkään olisi ketään puheellaan pulaan pannut. Pienuudesta pitäen on hän ollut harvasanainen ja ajatuksiaan muille uskomaton mies--ja siksipä hänestä pitäjän mielipide useinkin arveli, että »jos hän ei juuri tuhmimpiakaan ole, niin eipä järin teräväpäinenkään».

Pahat kielet, jotka aina syitä löytävät jos mihin ja kaikkien asioista puhuvat eivätkä jätä hiljaistakaan rauhaan, ne kuitenkin yhä juttelivat, että Aapon alakuloisuuteen on syynä yksistään se, ettei hän saa millään lailla emäntää taloonsa. Rukkasia niitä on vain joka talosta satanut, vaikka Sipola on rikas talo, vaikka äidit ovat puolella olleet ja kanttori puhemiehenä.

Illan kuluessa alkoi Aapon piippu kuitenkin sammumistaan sammua, ja rupesipa mies tuosta vähitellen liikahtelemaan ja korvaansa miesten tarinoihin kallistamaan. Eivät ne häntä kuitenkaan tainneet erittäin huvittaa, koskapahan hän kohta muistutti miehiä, »etteiköhän maatamenon aika jo olisi käsissä, jos mieli huomenna kirkkoon nousta».

Eivätpä miehet nyt kuitenkaan maata joutaneet, sillä mökin Tuomas kertoeli parast'aikaa rosvotarinoita ja sanoipa erään nähneensäkin monena iltana talonsa ympärillä vainuavan. »Eikä sitä Vahtikaan tahdo haukkua, mikä mies se sitten lieneekään.» Tuota kaikki pojat, jotka suummalla ovea istuivat, kovasti kummeksivat, renki Kalle kaikista enimmän, mutta toisilleen ne siinä silmää iskivät ja ajattelivat: »Taisipa se olla sen rosvo».

Ja jäipä kuin jäikin Aapokin hauskaa pakinoimista kuuntelemaan, ehdottipa vielä itsekin tuo harvapuheinen mies, että »sietäisihän siitä vallesmannille tieto antaa, koska niitä niin läämältään liikkuu». »Niinpähän taitaisi tehtävä olla», arveli tuohon Tuomas, mutta penkin päästä meinaili Kalle, että »eikö liene turhaa työtä--kyllä ne kinttunsa katsoo».

Siinä rupallessa alkoi yö pimitä, ja vihdoinkin alkoi väki levolle hankkiutua. Nuttunsa kukin naulasta otti, heitti sen hartioilleen ja siirtyi, mikä aittaan, mikä tallin ylisille, mikä minnekin. Maata eivät kuitenkaan kaikki menneet, sillä olisitpahan pirtin perälasista katsahtanut tummalle pihalle, olisit ehkä huomannut valkohousuisia olennoita hiipimässä siellä. Nuttu korvissa kulkivat he seinämiä pitkin, kurkistellen nurkista jällelleen, mutta maantielle päästyään juoksivat he sen, minkä jalat kannattivat, lähimmäisen tienkäänteen suojaan. Tämä tammoinen varovaisuus oli välttämätön Sipolan rengeille ja kasakoille, sillä Aapo oli kovin

vihainen, ja sen hän heti kohta pani työstään pois, jonka tiesi yöjalassa kulkeneen.

Lopulta ei tupaan jäänyt muita kuin Aapo ja Tuomas, joka tämäkin, kopistettuaan »kahvit» piipustaan, alkoi haukotellen hakea nuttuaan naulasta. Mutta Aapo liikautti itseään lasin kohdalle ja kysäisi:

--Joko sitä aiotte levolle mennä?

--Jopahan se lie makuunkin aika--vanhaa enemmän nukuttaa kuin nuoria, ja jopa näkyvät pojatkin täältä urjenneen.--No, enhän saa nutustani selvää, mihinkähän sen paninkaan.

--Olisi minulla vielä hiukan puhelemista kanssanne.--Muistattehan sitä äskeistä puhettamme pellolla?

--Muistan kaiketi. Kas, tuossahan on nuttu.--Ettäkö todenteolla aikoisit niinkuin naimapuuihin ruveta.--No, tarvitsehan kunnan talo emännänkin.

--Sepä se on, sepä se on--äitikin alkaa jo käydä vanhanpuoliseksi, ja pitäisihän minunkin aikanani naida.

--Niinpä niin--nuorra naida pitää, vaatii se siihen vielä vanhanakin, niinkuin sananlasku sanoo--emäntäähän tässä tarvittaisiin, joka talon kunnossa pitäisi. Vaan mahtaisiko tuosta meidän Annusta olla?

--Annun laista minä aina olen ajatellut ja miettinyt, joka ei tyhjää koreile eikä kopeile--ettehän pane vastaan, jos hän itse suostuu?

--Josko itse suostuu--sitä väliä minä en tiedä, niinkuin jo päivällä pellolla sanoin, nimittäin sitä tytön omaa mieltä tässä asiassa--mutta mikäpähän pitäisi! Olethan poikamies ja kelpo mies, niinkuin isäskin ennen. Luulisipa tytön katsovan etuaan, kun pääsee taloon, mutta käskemään en mene enkä taas kieltämäänkään, sillä en tuota ole ennenkään tehnyt, ja ovathan nuo tyttäreni muutkin miehelle päässeet, yhtä hyvin kuin rikkaampienkin lapset.--Parasta on, että itse käyt puheillaan.

Näin tarinoi tyytyväisenä Tuomas ukko, pisti piippunsa taskuun ja astua kyhnysteli verkalleen pirtistä porstuaan. Portaita myöten kohosi hän sitten porstuan yläsillalle, jonne hänellä oli vakituinen makuusija laitettu, kun hän Sipolassa päivätöitään teki. Ja nahkaset korvilleen vedettyään vaipui vanhus pian uneen.

Mutta kauan vielä ukon mentyä istui Aapo äänetönnä katsellen ikkunasta tummaan ulkoilmaan--eikä tuvassa kuulunut muuta kuin sirkan vapiseva sävel seinänraossa lähellä uunia. Hiljaa oli kaikki, hiljaa tuvassa, hiljaa ulkona--ja näyttipä yksinäinen mies jo käyvän hiukan levottomaksi. Syvän huokauksen hän rinnassansa huokasi, kohosi seisalleen, otti nuttunsa naulasta ja istuutui taas. Mietti sitten taas, tempasi viimein kenkensä orrelta ja alkoi niitä jalkaansa vetää.

Oikeaan jalkaansa jo kengän veti, vieläpä varrenkin alaspäin kiersi, mutta vasempi kenkä jäi jo puolitiehen jalkaan. Päivän koittoon olisi hän siinä ehkä saattanut istua, ellei karsinapuolelta tupaa olisi alkanut kuulua hiljaista vikinää ja ripinää ja kaksi hiirtä juosta piipertänyt yht'äkkiä hänen eteensä.

Päivällä ei Aapo suinkaan olisi mokomia pahaisia säikähtänyt ja olisi hän silloin antanut hiirten niinkuin muidenkin pienten elukkain elämäänsä rauhassa elää, mutta nyt häntä vähän vavahdutti niiden pimeässä kiiltävät silmät, ja niinpä hän ihan kuin tietämättään potkaisi vasemmalla jalallaan niin, että kenkä kolisten lennähti aina sopelle saakka ja hiiret sitä tietään pakenivat sinne, mistä tulleetkin olivat. Tuosta pikku pölähdyksestä tointui nyt Aapo, ja kenkensä noudettuaan ovensuunurkasta veti hän sen kiireesti jalkaansa. Kaikista miehen tempuista näkyi, että hänellä nyt mahtoi olla mielessä jotain tavallista arveluttavampaa ja entistään oudompaa, koskei hän mielinytään maata mennä, vaikka oli sitä muille tyrkyttänyt.

Muulloin uneliasta isäntää ei nyt näyttänytään nukuttavan, mietitytti hän vain kovasti. Lopulta hän nyt

kuitenkin kiireesti veti harmaasarkaisen pyhätkin ylleen, pisti piipun kukkaroineen lasinpenkiltä taskuunsa ja hiipi hiljaa ulos porstuaan. Täälläkään hän ei kuullut hiiskaustakaan, ainoastaan yläsillalla kuorsasi Tuomas ukko. Porstuan lotisevia siltapalkkeja pitkin astui hän sitten varovasti ulkoilmaan. Yön hiljaisuus oli käärimyt talon ja pihan ja kuhilaspellon hämäräiseen peittoonsa. Hiipielihän tuolla kuitenkin talon kissa kiiltävin silmin möräyttä heinikossa ja silloin tällöin kalahtelivat maantien takana yösyötässä kulkevan lehmikarjan rautakellot. Mutta muuta vaarallisempaa ei Aapon kuunteleva korva tavannut, kun hän varovasti hiipi aittojen ja tuvan välisestä solasta veräjälle. Tässä seisahtui hän vielä kerran kuuntelemaan, tähysti tarkasti taakseen, mutta kun ei mitään kuullut eikä tietäkään liikkeessä nähnyt, pistäytyi hän sulkupuiden välitse maantielle.

Puolen virstan paikoille kulettuaan juhollisen tummassa yössä, jossa ainoastaan joku iltaruskon häikäisemä tähtönen siellä täällä himmeästi tuikki, tuli hän paikkaan, jossa maantie tekee äkkipolvekkeen ja jyrkkänä sadeveden uurtelemana törmänä kohooa kulkijan eteen. Tämän mäen alle ehdittyään, seisahtui hän yht'äkkiä ja säpsähti. Mäen päältä alkoi kuulua kummallinen töminä. Ensimmältä se kuului hiljempää, ikäänkuin kaukana kulkeva ukonilma, mutta läheni lähenemistään yhä kasvavalla vauhdilla ja kuminaila--ja ennenkuin Aapon hitaat tuumat ennättivät päästä selville siitä, mitä tuo mahtoi olla, töytäsi mäen päältä kiviin tulta iskevin kavioin korskuva hevoslauma. Ellei Aapo olisi nopeasti hypännyt ojaan, josta lika hänen ympärilleen roiskahti, olisi hänestä siinä paikassa tullut multaisen maantien miehiä. Mutta kun hän noin kiireesti sivulle siirtyi, niin pelästyivät vauhkot hevosetkin hänen valkeita housujaan, kaarsivat nekin vähän syrjään ja kiitivät sitten maha matalana näkymättömiin.

Noustuaan tielle ja toinnuttuaan hiukan, tempasi Aapo ison kiven kouraan ja karjaisten kiukkuisella äänellä: »ääh!», johon hiljaiset metsät vastasivat: »ääh!», lähetti hän sen vonkuen menemään jo kaukana kumisevan hevoslauman jälkeen.

--Likasin puhtaat housuni tuossa mokoman likarapakossa, mutisi Aapo kämpiessään törmää ylös ja puhdistellessaan savettuneita vaatteitaan.-- Perkeleen kylänkonit! oli hän vähällä sanoa, mutta ei kuitenkaan sanonut, sillä kiroaminen on jumalansanassa kielletty.

Äkämielin hän ensimmältä asteli, että kengät lotisivat ja sora kantapäissä kohosi. Pian talttui hän kuitenkin ennalleen, kun kääntyi valtatieltä syrjäpolulle, joka vei Tuomaalaan.--Sillä Tuomaan tyttären luo oli nyt Aapo matkalla, oli Annun luo menossa asiastaan puhumaan. Yöjalkaretkellä oli nyt se Sipolan isäntä, joka aina ennen oli muita siitä kovasti kieltänyt. Syrjäistä metsäpolkua hän öiseen aikaan asteli; kulki kaitaista kintutietä, joka alamäen rinteestä metsien poikki luikerteli tuuhean viidakkolehdon halki, jonne ruskokaan ei kuontunut valaisemaan. Arkana asteli mies, ja kokoon oli kuristunut sydän hänen rinnassaan, sillä oudolta tuntui tämä salainen kulku, ja usein kompastui jalka pimeässä milloin kiveen, milloin kanton. Viettelipä mielensä silloin häntä takaisin kääntymään ja jättämään sillensä koko tuuman, mutta tukehduksi hän kuitenkin tämän halunsa ja kulki eteenpäin.

II.

Tuomaalan mökki on sievoinen mökki, rakennettuna pienoisen luhtarantaisen lampipyörylän rannalle. Hämmöttää siinä nyt hämärän sisästä vähäinen vasta tehty tervanurkkainen pirttirakennus, sen kanssa nurkakkain ovat pihanpäähuoneet, ja taampana seisoo aittapari, joista toinen on vaatehuone, toinen eloaitta.

Hiljaistahan täällä on, hiljaista ja äänetöntä elokuun yön viileässä helmassa. Narahtaa kuitenkin tuolloin tällöin tuolta lammelta poikiaan kullekseen sorsa, ja väliin kalahtaa kujasta pikkuhärän kaulassa rautainen kello, kun lähelle työntäytynyt lehmävasikka siihen hännällensä huiskauttaa. Mutta eipä sitten kaukaan aikaan taas kuulu ei sorsan narahdusta eikä kellon kalahdusta.

Yht'äkkiä tuosta kuitenkin mörähtää yhteen ääneen koko pikkukarja, kello kalisee, ja tutusti ynisten rientävät vasikat porstuan ovesta tulevaa naista vastaan. Ystävällisesti tämä heille huhuaa, lähestyy sanko kädessä ja panee sen piha-aidan toiselle puolelle. Kilvan vasikat astiansa tyhjentävät, keikauttavat sen sitten kumolleen ja

vieläpä pohjankin puhtaaksi nuoleksivat. Mutta pian poistuu solakkavartaloineen tyttö, astuu helkytellen solasta aitallensa ja sinne katoaa. Hetken hän siellä vaateortensa ääressä viipyy, pukee yllensä puhtaan hameen ja punareunuksisilla hihansuilla koristetun ostopalttinasta ompelemansa pyhäpaidan. Kaulaansa kiertää hän Kallelta saamansa pihkahelmet ja sormeensa sovittaa kultasormuksen, sillä hän on Kallen salainen kihlattu, on ollut jo helluntaipyhistä saakka. Istuu sitten aitan kynnykselle, leuka käteen nojaten, ja katselee, katselee metsän laitaan kesantopellon poikki, ja sitten ahotietä pitkin.

Mutta sitä, jota hän odottaa, ei vielä näy--ei näy muuta kuin mustaa, pimeätä metsää ja ylempänä himmeästi rusottelevaa iltataivasta. Rapsahtaapa tuosta yht'äkkiä sitten kuitenkin hänen takanansa aita. Mutta se onkin vain Vahti, joka nyt päivällisiltä juoksuiltaan kotiutuu. Hiljaa vikisten ja tuuheata häntäänsä tuttavallisesti heilutellen se tytön luo juoksee ja laskee päänsä hänen polvilleen.

--Vahtimiestä, voipa sitä Vahtimiestä--mistäs nyt tulet ja mikset miesten matkassa kule?--Mutta nyt kohoavat koiran korvat pystyyn, pää luikahtaa tytön käsien alta, ja muristen alkaa se juosta metsäpolulle päin. Sitten ärähtää se äkkiä äkäiseen haukuntaan, mutta vaikenee vähän ajan päästä ja tuntuu vikisevän, niinkuin koira tutulle miehelle vikisee.

Vaan pois päin kääntää tyttö päänsä, nojaa poskensa vasten vasempaa kättänsä ja katselee kohden hämärää iltatahteä, joka tuvanharjan takaa jo alkaa pilkutella. Ei hän ole mitään näkevinään eikä kuulevinaanakaan, vaikka Kalle lähenee ja koiran kanssa tullessaan telmii. Eikä hän päätänsä käännä sittenkään, vaikka Kalle aivan vieressä yhä Vahdin kanssa mellastelee. Vähän hän kuitenkin sitä kääntää, niin vähän, että vain parahiksi saattaa sanoa hyvin kuivalla ja välinpitämättömällä äänellä:--Ka, hyvää päivää--sinäkö se oletkin, minä luulin, että kuka se on.--Sitten hän kääntää päänsä pois ja alkaa taas hyräillä itsekseen.--Päivää, päivää! vastaa Kalle, mutta pelailee vain sillä välin vielä koiran kanssa.--Vahti seh! anna vieraan olla rauhassa!--Vahti hyppää Annun luo, nuolaisee häntä poskelle ja laukata kaapaisee siitä häntä suorana pihaan, jossa vasikat ensin hyppäävät mörähtäen askeleen syrjään, mutta seisahtuvat siihen ja märehivät sitten taas yhtä rauhallisesti kuin ennenkin.

--Minkä tähden sinä niin kauan viivyit?

--Mikä lie isäntään tänä iltana mennyt, kun se ei maata lähtenytäkään. Sinne se vain jäi istumaan ja isäsi jäi kanssa. Porstuasta kuulin, että ne siellä jotakin juttelivat. Meitä oli monta miestä, jotka olisimme odottaneet isännän maata menoa, mutta kun ei siitä valmista tullut, niin ajattelin minä, että kun näkee, niin nähköön, ja sitten päästiin kuin päästiinkin hiipimällä pois. Maantiellä oli kaikki kylän hevoset, me hyppäsimme selkään ja ann' mennä vain! Teidän tienhaarassa käännytettiin hevoset takaisin, lyötiin kämmeniä yhteen ja monen miehen parkaistiin--mutta sitähan minun piti, että meidän isäntä kuuluu lähtevän emäntäperiin. Se poika se kuuluu taas alkavan kosia, kuulemma.

--Joko taas?--Ja kirkonmäelläkö niinkuin aina ennenkin, lukkari puhemiehenä?

--Senpähän sitten näkee, mutta tosi sillä vain mielessä kuuluu olevan. Meidän Tiina sanoi kuhilaan takana kuulleen, että hän oli isäsi kanssa sinusta puheita pitänyt.

--No, mitäs isä oli sanonut?

--Luvanneen kuului, jos itse tahdot.

--Mitäs, jos tahtoisin?

--Onhan meidän isäntä vielä poikamies--

--Ja vielä tuoreimmassa iässään--

--Vaikka jo viideskymmen alulla--

--Mutta se on siivoluontoinen ja hyvälukuinen--

--Ja veisatakin osaa.

--Eikä käy yöjalassakaan, niinkuin sinä.

--Mutta huomenna se tulee sinun luoksesi ja kihlat tarjoo--mitäs sanot?

--Senpähän saat sitten kuulla.

Kotvan aikaa siinä vielä puhelivat tämmöistä ja muuta myöskin kesäyön tyvenessä hämärässä, ja kiireesti kulkivat hauskat hetket. Mutta ei Kalle kauan tahtonut viipyä, sillä piti hän olla kotona, ennenkuin päivä valkenisi.

III.

Tummaa tietänsä käveli Kalle takaisin. Hiljainen yöllinen tuuli oli alkanut hengitellä ja työntänyt pilvilöitä kirkkaan taivaankannen eteen, eikä nyt enää yhtään tähtöstä näkynyt. Melkein pä pilkkopimeässä kulki nyt Kalle, kulki ensin polkua myöten kesantopellon halki, sitten kolean kivikkoahon poikki ja viileteli viimein tuota mukavampaa metsätietä myöten, joka maantielle saattoi.

Vähän aikaa kulettuaan seisahtui hän ja kuulosti.

--Mikä peijakas siellä veisaa, vai korvaniko tiliä soivat

Eivätpä hänen korvansa kuitenkaan tiliä soineet, sillä yhä selkeni lähenevä ääni, ja pian erotti kuunteleva mies tutun virren nuotin, tunsu hetken päästä äänenkin, tunsu sen virsikkään isäntänsä, Sipolan Aapon, omaksi ääneksi.

Ensin hän hetkahti kuin pelästynyt varsa, mutta sitten muisti, että onhan nyt pimeä.--Mutta minnehän nyt isäntä yöllä kulkee--eihän vain?-- ja nyt oli kaikki selvillä.

Ja kun valkeat housut puiden välistä vilahtivat, hyppäsi Kalle koppina polulta metsään ja parkaisi julmalla äänellä.

Tulijasta oli matka metsätien hiljaisessa synkeydessä alkanut tuntua vähän oudolta, semminkin kun hän nyt tiesi tekevänsä sitä, mistä aina ennen oli väkeänsä kovasti kieltänyt. Senpä vuoksi ja ehkäpä vähän rosvojenkin pelosta oli hän alottanut virren. Mutta kurkkuunpa katkesi juuri lähtemäisillään oleva sävel ja yhtä katkonaisesti siihen metsän seurakunta tuolta kaukaa vaaran kylestä vastasi. Kauhistuksen kamalalla äänellä kirkkaisi hirmuisesti säikähtynyt mies ja oli siihen paikkaansa istuilleen typertyä. Mutta sai hän kuitenkin siksi luontoaan lyödyksi, että osasi hänkin tien viereen hypätä. Kova läähätys kuului sieltä nauruaan pidättelevän Kallen korvaan, ja itse tunsu isäntä, että housunsa melkoisesti lepattivat vapisevia sääriä vasten. Vastakkain seisoivat siinä nyt toinen toisella puolen tietä isäntä ja hänen renkinsä.--Kovasti pelotti Aapoa, sillä muisti hän tämäniltaiset rosvoitarinat ja arveli tuolla mustien puitten takana metsäläisten väijyvän. Ajatteli hän ensin jo pakoinkin lähteä, mutta uskallus petti, sydänalä kovin pelosta temmelsi ja jalka ei ottanut totellaksensa. Ja sitten hän jäi paikalleen seisomaan ja tuumi, että ehkä olisikin parasta, jos ei liikkuisi. Puukkonsa hän kuitenkin tupestansa sujutti ja painoi sen petäjän kaarnaan, jotta se paremmin käsillä olisi, jos niiksi tulisi.

Mutta Kallesta alkoi tämä piilosilla olo jo tuntua ikävältä. Hän kohosi suoraksi ja kysyi kovin rosvo äänellä: »Onko siellä jänis vai mies siellä kuusen juurella?»--»Jäniskö siellä on vai mies» mörisi Kalle uudelleen, kun ei vastausta kuulunut. Mutta ei Aapo nytkään saanut ääneen. Silloin Kalle kaivoi tulukset taskustaan ja iski. »Tottapa se on jänis--ja jänis on ammuttava», tuumasi hän ja iski uudelleen, että säkenet kauaksi sähköivät pimeässä.--Nyt Aapo jo lähti. Hän luuli, että häntä piilukolla aiotaan ampua tuohon vain noin niinkuin jänistä makuuseen.

--Mies minä olen--ei pidä ampua, mieshän minä olen, rukoili hän surkealla äänellä, mutta kun Kalle vain yhä iski eikä helpottanut, niin sai kuoleman kauhistus hänen säärensä viimeinkin liikkeelle. »Ehkä se ei laukeakaan», ennätti hän ajatella ja kursaisi viidakosta polkua kohti. Sille kerran päästyään kirmaisi hän eteenpäin kuin hullautunut hevonen. Kalle jäi paikoilleen polviaan pidellen nauramaan, sytytti sitten piippunsa ja kuuli vielä kaukaa, kuinka maa jymisi ja oksat katkeilivat pakenevan miehen jalkojen alla.

Kerran vauhtiinsa päästyään kiiti tuo vakainen mies vihurina eteenpäin ja tuntui hänestä kuin pyssy joka hetki hänen peräänsä laukeaisi.-- Vihdoin seisautti hän kuitenkin menonsa, kun metsätie loppui ja hän joutui sille aukealle aholle, jonka toisesta laidasta pellon takaa kuumotti hänen matkansa määrä, Tuomaalan mökki.

Ankarasti läähättäen pysähtyi hän nyt ja katsoi taakseen. Mutta ei sieltä ketään näkynyt, ei muuta kuin tuo musta tiensuu, josta hän vasta oli itse hyökännyt. Eikä hiiskaustakaan, ei muuta kuin hänen omain keuhkojensa valtava lietsonta--ja vähitellen siinä kivelle istuutuen rauhoittui mies.

Mutta panipa hän nyt paitansa napin kiinni, joka juoksun temmellyksessä oli auennut, asetti hattunsa oikealle kantilleen ja lähti mökkiä lähenemään. Pellolla hyökkäsi häntä vastaan Vahti ärhentelevällä haukunnalla ja pauhasi sitten hänen kintereillään aitoille asti. Mutta Aapon rinnassa sykähti nyt rohkeus ja päättäväisyys, eikä hän koiria pelännyt. Annu oli arvannut Vahdin haukunnasta vieraan tulon ja istuutunut eloaitan kynnykselle. Aapo oli tullessaan miettinyt hyvinkin koreita pyrkäispuheita, mutta kun hän nyt Annun ulkona näki eikä niitä puheita tarvittukaan, joutui hän kokonaan hämmennyksiin ja osasi tuskin tervehdystään toivottaa.

--Hyvää iltaa, isäntä--minnekäs se on isännällä matka näin öiseen aikaan? sanoi Annu.

--Eipähän juuri--eipähän tuota--tännehän minä--tuota--vain läksin vähän--

--Taloon ei sattunut nyt ketään muita kotiin kuin minä ja Vahti-- lähtivät tästä muut väet kirkkoon, ja eikö tuo isä liene teillä--vaan isäntä on hyvä ja käypi huoneeseen.

--Kyllä minä saatan tässäkin--eikä minulla olekaan mitään erinäisiä isällesi eikä muille--läksin vain huvikseni vähän jaloittelemaan--se on tuo poikamiehen elämä niin yksinäistä ja ikävää.

Kun Annu huomasi, minne päin Aapo tahtoi puhetta kääntää, käänsi hän sen tahallaan toisaalle.--Onkos teillä vielä paljon leikkuuta tähdennä?

--Leikkuutako--eihän sitä hyvin, vaan onhan sitä vielä--mutta tänä päivänä minä isäsi kanssa leikkuupellolla puhuin, että--

--Mutta eihän se isäntä nyt tässä pimeässä saata seista--eikö isäntä nyt lähtisi pihanpäähän?

--Kyllä minä tässäkin saatan--eikä tuo täällä olekaan niin pimeä kuin tuolla tullessa metsässä--minä istun tähän kynnykselle--ei, istuu vain Annukin paikoillaan, eihän minua pidä pelätä--

--Kukas sitä nyt isäntää pelkääkään, joka aina on niin hyväluontoinen, mutta enhän minä nyt toki viitsi isännän vieressä istua.

Annu aukaisi sen aitan oven, jonka kynnyksellä Aapo istui, ja meni sisään. Aapo meni jälestä. Hän oli kummallisesti hurmaantunut ja tunki, kuinka poskensa paloivat.

--Miksi Annu ei viitsi minun vieressäni istua--voi, kyllähän se viitsii, vaikka se vain--viitsiihän se sylissäkin--ja Aapo oli niin kuummentunut, että tavoitti tyttöä syliinsä. Mutta silloin Annu sysäsi hänet luotaan aitan perälle.--»Pysy poissa minusta, senkin vanha kontti!»--ja samalla paukahti ovi kiinni ja rasahti kahdesti lukkoon.

Aapo kuuli ulkoa helakan naurun ja tunki nenässään uudiselon tuoreen tuoksun. Katkerasti kiroten ryntäsi hän ovea vastaan, mutta se ei liikahtanutkaan. Kumahtihan vain kuin tynnyrin pohja ja ponnisti miehen takaisin. »Ei siitä pääse--se on meidän vanhan eloaitan ovi--ei se säry, kun sen isä vainaja kerran on raudoittanut--mutta päästä minun pitää, pitää vaikka perkele valaisi rautapadan pääni päälle--minä menen katosta kuin ukkonen, minä sären seinät--missä minun puukkoni?--sehän jäi sinne puun kylkeen--mutta pääsen minä silti--pääsen minä silti!»-- Ja hän kiipesi hinkalon laidalle ja tavoitti kattoa. Mutta katto olikin siksi korkealla, että hän sinne kättä ojentaessaan menetti tasapainonsa ja horjahti, horjahti ensin toisaanne päin, mutta kamposi sitten ruumiillaan niin, että horjahti vielä pahemmin toisaanne päin ja putosi pitkäkseen jauhohinkaloon.

Tähän loppui nyt tuo Sipolan Aapon kosissa-käynti, josta hän oli viimeistä hyvää itselleen toivonut. Kun Tuomas ukko huomisaamuna verkalleen aamiaisen syötyä lähti isäntätalostaan kotiaan katsomaan, niin hämmästyipä hän kovin, kun kuuli eloaitastaan rykimistä, vaikka ovi oli kiinni ja avain suulta poissa. Kummia arvelleen nouti hän pihanpääkamarin naulasta avaimen ja meni aittaansa. Mutta kovinpa hänen silmänsä repesivät, kun näki siellä isäntänsä, jonka kaikki olivat luulleet kirkkoon menneen, aivan silmäripsiä myöten jauhoisena nojautuen hinkaloa vasten ja tuijottaen eteensä maahan. Eikä hän näyttänyt näkevän eikä kuulevan, että kukaan oli aittaansa tullutkaan. Tuijotti vain ja rykäisi silloin tällöin kuivan yskän. Ja sitten hän lähti ulos aitasta kotiinsa päin astumaan eikä totellut, vaikka Tuomas kielsi häntä tupakalle jäämään. Pois hän vain urkeni mökistä ja otti mennessään puukkonsa petäjän kylestä. Siinä muisti hän, että kun olisi sitä ensimmäistä varoitusta totellut, joka hänelle sillä paikalla oli annettu, ja kiertänyt kotiinsa, niin ei olisi tätäkään tapahtunut. Mutta sitten hän myöskin muisti, että olihan hän monta kertaa kironnutkin, pari kertaa varmaankin, ja sitä syntiä ei hän ennen vielä milloinkaan ollut tehnyt.

Sen törmän alla, missä hän oli hevosten tieltä raviin hypännyt, yhtyi häneen Sipolan pikkukarja. Ne siinä ensin suurin silmin katselivat valkeaa, jauhoista miestä, mutta kun tunsivat hänet isännäkseen, alkoivat kävellä lekerrellä jälestä ja hänen nuttunsa liepeistä maittavaa suurusta nuoleksia. Eikä Aapo heitä pois häsinytkään, eikä lie huomannut, vai muutenko lie ajatellut, että »nuoleksikoot, siitäpä hän saavat». Aina kotiveräjille seurasivat häntä vasikat ja surullisesti siihen ynisemään jäivät, kun Aapo sulkupuiden välitse pihaan pistihe. Siitä astui hän pirttiin, riisui nuttunsa naulaan ja meni sitten lähteelle peseytymään. Sen tehtyään pukihe hän puhtaihin ja veisasi ja luki sitten koko päivän, aivan niinkuin ennenkin.

Siitä päivästä pitäen tuli Aapo entistään yhä jurommaksi ja vähäpuheisemmaksi ja samalla jumalisemmaksikin.

Yhtenä ainoana päivänä oli hänet kuitenkin nähty erittäin iloisena ja hupaisena. Se päivä oli silloin, kun Annu ja Kalle häitään pitivät. Annua oli isänsä ankarasti torunut, ja Annun oli täytynyt pyytää Aapolta anteeksi. Aapo oli siitä »sydämen nöyryydestä» niin hyvästynyt, että oli vietättänyt nuorelle pariskunnalle häät Sipolan isossa pirtissä ja vihkimätilaisuudessa oli hän itse toimittanut lukkarin ammattia. Olipa sitten huomentuoppia juotaessa kymmeniä pöytään heittänyt ja sitä mukaa makeita maistellut, ja siitäkö lie niin puheliaaksi tullut, että oli kertonut alusta loppuun koko kosimaretkensä ja puhunut kaikesta, mitä hänelle sillä tiellä oli tapahtunut, niinkuin hiiristä, hevosista ja muista seikoista. (Sieltä kautta ne olen minäkin kuullut ja tähän paperille pannut.) Sitä hän vain kaikista enimmän kuului ihmetelleen, että mikähän se mahtoi olla se mies, joka häntä oli ampua aikonut, mutta että hän kuitenkin oli pelastunut, »kun ei Jumala ollut antanut ruudin syttyä, vaikka pyssy oli jo ihan kohti ojennettuna ollut ja jo säkenetkin piistä säihkyneet».

1881.

KELLO.

Martti kulki Esplanaadissa ja ajatteli kelloaan ... ei muuta mitään kuin kelloaan. Grönqvistin monikertaista kivrakennusta katseli ... silmä juoksi pitkin heijastavia ikkunoita ja rusottavaa kattoa ja komeita koristuksia ... sitä hän katseli, mutta ajatteli kelloaan.

Martti kulki siivosti Esplanaadissakin, sillä hän oli aina ollut siivo poika, vähäpuheinen ja mieltiväinen. Hän oli oppipoika, kuuliainen mestarilleen ja hyvämaineinen.

Enimmäkseen katseli Martti eteensä ... kenkäinsä kärkiä ... ja liivejensä, joiden päällä välkähteli vaskiset kellon vitjat.

Martti oli maalta tullut, puolen vuotta opissa ollut ... suutarin opissa.

Alusta alkaen oli hän tarkka ollut, ei tuhlannut penniäkään, mutta nyt vasta niitä oli sen verran varoja kertynyt, että niillä oli kellon saanut. Eilen illalla, kun viikkopalkka maksettiin, oli määräsusma täyteen tullut...

Ja eilen illalla, heti verstaasta päästyä, oli kello käyty kellosepältä ostamassa. Katsottuna oli se jo siellä ollut monta viikkoa ennen ... viidestä kolmatta markasta luvassa, ilman vitjoja. Silinterikello se oli, neljällä kivellä käypä ... joka oli yhtä hyvä, kuin jos olisi ollut kahdeksalla. Semmoisen oli sanonut itsellään olevan kelloseppäkin ... eikä sitä tavallinen mies sen parempaa tarvitsekaan...

Eikä se viittäkolmatta sitten maksanutkaan. Neljäänkolmatta markkaan ja viiteenkymmeneen penniin oli kelloseppä tosioston tullessa helpottanut ja antanut vielä vitjat yhteen hintaan.

Hyvinpä ne nyt välkkyivätkin samettiliivien päällä.

Samettiliivit oli näet Martilla, juutalaiselta ostetut, ja saketti, edestä aukeinainen ... jotta liivit näkyivät ja liivien päältä vaskiset kellonvitjat.

Martti astuskeli Esplanaadia pitkin ... katseli eteensä ... sitten kenkäinsä kärkiä ja aina ohimennen vaskisia vitjoja, jotka kiilsivät kuin kullalle.

Esplanaadissa käveli paljon ihmisiä, ja Kappelin edustalla, jossa musiikki soitti, oli niitä tungokseen asti. Mutta ei Martti halunnut tungoksessa kävellä. Marttia miellytti paremmin kävellä väljemmässä väessä. Siellä on mukavampi kävellä semmoisen miehen, jolla on kello ... on kello ja välkkyvät kellon vitjat. Eihän niitä tungoksessa kukaan näe ... ei itsekään, vielä vähemmän muut.

Martista näytti välistä, että muutamat hänen kellonvitjoihinsa sivumennen katsahtivat. Ja niillä ei ollut kelloa niillä, jotka niin katsahtivat ... mahtoivat ajatella, että kunpa heilläkin olisi. Paljoa enemmän niitä näytti olevankin niitä, joilla ei ollut kelloa, kuin niitä, joilla oli... Niillä ei varmaankaan kelloa ollut, joilla oli takki kiinni ... olisivat kai ne sen auki pitäneet, jos olisi ollut kello.

Martti ei oikein tahtonut osata, missä kätensä pitäisi ... koetti pitää selän takana ristissä. Olisi ollut mukavampi pitää nutun taskussa molemmat, mutta Martin saketissa olivat taskut takana. Ei se ollut mukavaa ... eikä kupeellakaan suoraan riippumassa ... remppasivat niin pahasti silloin edestakaisin. Parasta oli pitää niitä kellonvitjoissa, toisen vuoron toista...

Siitä oli sitten sievä katsoa kelloaan. Ja sitten Martti katsoikin kelloaan... Onko yhdessä tornikellon kanssa?--Yhdessäpä on ... minuutilleen.--Paljonko se onkaan?--Viittä vailla puoli kuusi.

Martti pani kellon takaisin taskuun ja tunsu koko vasemmalla puolen ruumistaan, että siellä se on kello ... vasemmassa liivintaskussa. Tuntui se vähän oudolta ... tuntui liivivaatteen läpi ihoon asti, mutta hyvältä se kuitenkin tuntui.--

Ennen kellotonna ollessaan oli Martti aina väistynyt kaikkien tieltä, kun katua tai Esplanaadia kulki ... varsinkin niiden tieltä, joilla oli kello. Hän melkein oli kunnioittanut niitä, joilla oli ja hänellä ei!

Ainahan on Martti ollut ujonlainen ja aina nöyrä ... ja epävarma olennossaan, sen hän itsekin huomasi. Mutta ehkä se vain on siksi niin ollut, ettei hänellä ollut kelloa ennen. Nyt on hänellä kello... Ei hän tahdo olla liian rohkea nytkään eikä ylpeä millään lailla ... mutta hän tuntuu itse mielestään kuitenkin entistään varmemmalta. Eikä hän nyt ainakaan *joka* miehen tieltä aio ruveta väistymään. On kai sitä tilaa toisellakin väistyä yhtä paljon ... tarvitseeko hänen väistyä enemmän kuin toisenkaan, joka katua kulkee? Hän päätti, että ei suinkaan...

Niin hän päätti, sillä ei kai Esplanaadi ole enemmän toisen kuin toisenkaan. Ja henkirahanhan hänkin maksaa...

Taitavat kaikki luulla, kun hänet näkevät, että hänen sitä mukaa aina vain pitää väistyä ja muiden ei ollenkaan. Mutta siinä ne erehtyvät, jotka niin luulevat...

Joka kerran sattuu mistä kulkemaan ... totta kai se siitä kulkeekin, kulkekoon toinen toisesta kohti...

Ja kyllä Martti nyt kulkikin, mistä tahtoi... Mutta hän tuli kuitenkin aina väistyneeksi ... ja hän vakuutti itselleen, että sen verran vain, mikä on ihan välttämättömän tarpeellista. Jos ei ollenkaan väistyisi, niin ei tulisi kenenkään kulusta mitään. Eikä hän nyt enää väisty enemmän kellolisten tieltä kuin kellottomainkaan ... minkä väistyy, väistyy kenen tieltä tahansa ... ilman vain vaikka huvikseen... Ja tarvitseeko sitä aina suoraan kulkea? Paljoa hausempi on välistä mutkitellenkin kävellä milloin mitäkin puolta...

Olisi Martin mieli kuitenkin välistä tehnyt puulautua noiden kaartilaisten keskitse, työntäytyä heidän välitsensä eikä antaa tietä, kun siinä niin ylpeästi rivittäin kulkivat. Mutta ei Martti sitä kuitenkaan tehnyt ... olisivat saattaneet survaista jotenkin ja vitjat saattaneet jotenkuten tarttua nappiin kiinni ja katketa, tai kello lentää maahan ja särkyä...

Ehyt kai se vielä on?

Ehyt on ... ja nakuttaa myöskin ... eikä niillä, noilla kaartilaisilla, kuitenkaan ole monellakaan kelloa. Tyhjää ne siinä kävelevät keskitietä ja ylpeilevät tyttöjensä kanssa... Ei Martti ole tytöistä milloinkaan ... eikä hän niistä nytkään, vaikka on kello lakkarissa. Hullu se on, joka rahansa tyttöihin tärvää ... säästää ennen ja ostaa jonkun kalun, esimerkiksi kellon...

Ei se mitään kuitenkaan, jos itseensä vähän menettäisi ... vaikka joisi vaikka lasillisen limunaa ... kymmenen pennin edestä ... ja vaikka kahdenkymmenenkin pennin edestä ... eihän se paljon olisi...

Sentähden meni Martti juomaan lasillisen limunaa. Juo häntä kerran kellonsa kunniaksi!

Martti joi siitä vesipuodista, jonka ovenpielet olivat peililasista; niissä näkyi koko mies ja miehen vitjat...

Martti valutteli vähissä erin alas limunaa ja katseli juomalasia pitkin ovenpieliin. Sitten Martti maksoi, antoi markan ja sai yhdeksänkymmentä penniä takaisin. Muut juomamiehet näkyivät maksavan mikä viidestäkymmenestä, mikä viidestäkolmatta pennistä ... markasta ei kukaan. Ei mahtanut olla ... eikä niillä näkynyt monella olevan kelloakaan.

Ei Martti tahdo olla millään lailla ylpeä. Ja erehtyisi se, joka luulisi, että hän muka sentähden olisi ylpeäksi tullut, että on tullut kellon ostaneeksi. Hullu tyhjästä ylpeilee... Ei... Mutta taisivat muut oppipojat ja kisällit hänestä sitä eilen kuitenkin luulla. Siltä hänestä näytti, kun hän sitä nyt ajatteli, vaikka ei hän sitä eilen niin... Eihän hän ollut muuta kuin leikillä vain kysynyt, paljonko *heidän* kellonsa oli...

Ja siitä ne olivat alkaneet pilkata ja kysellä koko eilisen iltaa ja tämän aamua.

»Paljonko kellosi on, Martti?... Sano nyt meillekin, paljonko on kellosi!»

Taisi käydä kateeksi niiden, kun ei itsellään ollut ... olisivat kai ne saaneet, jos olisivat tahtoneet ... saahan niitä kelloja vaikka kuka kellosepän puodista...

Tuolla niitä nyt tuleekin!

Martti meni heitä vastaan ja rupesi seisahtumaan heidän kohdallansa.

»Paljonko on kellosi, Martti!» kysyivät ne taas ja mennä reuhkasivat nauraen ohitse...

Niinpähan on! ... kateeksipahan käy! Mutta käyköön, mitäpä Martti siitä ... oma syynsähan se on ... olisivat säästäneet!... Ja pakkoko oli panna ansionsa olueen menemään' saavat nyt olla ilman kelloa!... Kun elää siististi ja säästää, niin äkkiähän sen kellon saa, ja siinä ei menekään raha hukkaan...

Eipä Martti ollut pitkään aikaan muistanut katsoa kelloaan... Paljonko nyt olikaan jo aika kulunut?...

»Pois, poika, tieltä!»

Ka, mitä se tuo kaartilainen, mokoma? ... luuleekohan se olevansa mikä herra ja saavansa survia?... Olisikohan ollut maksajata, jos olisi kello maahan pudonnut?

Ja Martti katseli vihaisesti kaartilaisen jälkeen. Mutta kaartilainen vain meni, ja helmat heilui.

»Siinähan sinä olet ... ja minä kun olen etsinyt!»

Se oli oppipoika sekin, Antti, saman suutarin luona opissa kuin Marttikin ja yht'aikaa maalta tullut.

He olivat hyviä ystäviä. Olivat yhdessä ruvenneet kumpainenkin kellorahaa säästämään, vaikka Martti oli ennen saanut summan täyteen. Antista puuttui vielä paljon ... hän ei tahtonut saada millään lailla kertymään ja hän kunnioitti Marttia, joka sai... Martti piti vuorostaan Antista, sillä tämä oli toisenlainen kuin ne muut. Ja kun Martti oli kellon ostanut, piti hän Antista vieläkin enemmän ... sillä nyt Antti häntä melkein ihmetellen katseli, kun katseli hänen kelloaan...

Yhdessä olivat käyneet kellon ostamassa. Martti oli tahtonut Antin matkaansa, mutta muille he eivät olleet sanoneet mitään.

Ei Antti ollut tahtonut Martin kelloa paljon kädessään käyttää, vaikka Martti oli kehoitellen hokenut, että saat tätä lakkariisikin koetella ... koettele vain!...

»Jos minä sen pudotan!» oli Antti sanonut.

Etkä pudota, minä pidän peräimestä kiinni...

Sitten vasta oli Antti uskaltanut, käännellyt, ihmetellen katsellut ja viimein pitkään huokaisten takaisin antanut

... ja Martin mielestä ei koko maailmassa ollut parempaa poikaa kuin Antti.

Muut oppipojat ja kisällit sitä vastoin ... ne olivat Antin suhteen kuin hurttia. Heti kellon nähtyään olivat sen väkisin käsistä vieneet, töytänneet kaikki sen ympärille yhteen kehään, ettei Martti saanut itse sitä nähdäkään, ja aukaisseet kuoren ... vaikka olisihan niiden pitänyt se tietää, ettei kello kestä verstaan pölyä... Mutta siitäkös ne huoli ... vaikka herkeäisi käymästä, kun oli toisen kello.

»Onko kellosi paljon?» kysyi Antti.

»Istutaanhan tähän ensin ja katsotaan sitten...» Martti ja Antti istuutuivat tyhjälle penkille, ja Martti katsoi kelloaan...

Viittä vailla kuuden oli kello...

Vitjat riippuivat samettiliivien päällä, ja Martti katseli niitä. Antti katseli myöskin syrjästä silmäillen... Sitten kohotti hän kätensä ja otti sivelläkseen Martin vitjoja. Martti tarjosi hänelle käteen koko kellonkin...

»Koetappas, saatko auki...»

»Vaan jos tämä särkyy...?»

»Eikä säry...»

»Enhän tuota saa auki...»

»Ethän sinä osaa ... anna, kun minä näytän ... näin ... paina vain peukalosi päällä tätä nappia ... koetappas nyt!...»

»Ka, jo kimposi auki!... Mitä siinä sanoo tuossa sisässä?»

»4 *rupis* 17,534 ... se on niin mones kello maailmassa ... niin monella miehellä on samanlainen kello kuin minulla ... osta sinäkin tämmöinen...»

»Eihän minulla ole rahaa--»

»Tekisikö sinun hyvin mielesi? ... taitaisi tehdä--»

»Ei tuo niin hyvinkään»--Vaikka näkihän Martti, että tekihän sen niin mieli, että suupielissä revähteli.

Martti antoi Antin vielä katsella kelloa kauan aikaa, piti sitä hänen edessään ja antoi hänen sitä omasta kädestäänkin katsella, eikä pelännyt ollenkaan, että Antti sen särkisi tai pudottaisi. Ja Antti näytti siinä hänen mielestään paljoa vähäpätöisemmältä kuin ennen. Ja mikä siinä lie ollut, että hän myös itse mielestään oli Antin suhteen suurempi kuin ennen. Ei hän ennen ollut sitä niin huomannut ... välistä vain, kun olivat lukeneet säästöjään ja Martilla oli monta markkaa enemmän.

»Joko pannaan kello taskuun?»

Martti pani kellon taskuunsa. Mutta häntä rupesi heti kohta säälittämään, että ehkä Antti vielä olisi tahtonut katsoa ... ja näytti sitä vielä uudelleen Antille... Ei sillä raukalla ole kelloa, ja tuossa se istuu niin täpäpästi penkin laidalla ... nenän pää hienona kuin veitsen kärki ... ja sivelee toisen kellon kuorta ja vitjoja...

Jos Martti olisi ollut rikas mies, olisi hän saattanut antaa tämän kellon Antille ja itse ostaa ankkurin ... niin

häntä säälisti Antti...

»Kelpaisiko sinulle silinterikello?»

»Kelpaisi toki ... vaikka minkälainen, kunhan olisi vain kello...»

»Minä meinaan ostaa ankkurin ... tässä joskus...»

»Minnekkäs sinä sitten tämän...?»

»En tiedä, vaikka möisin jollekulle...»

»Myö minulle...»

»En minä nyt vielä osta uutta ... vasta sitten, kun pääsen kisälliksi... Enkö minä jo nyt näytä vähän kisälliltä ... kun on kellokin...?--Sen oli Martti leikillä sanovinaan.

»Kyllä näytät...»

»Mutta sinä olet vielä aivan oppipojan näköinen...»

»Kun ei ole kelloa...»

»Sentähdenköhän se on...--Etkö tahtoisi, Antti, limunaattia? ... minä itse jo join...»

Martille tuli tuossa yht'äkkiä semmoinen hyvän tahdon puuskaus ... hänestä tuntui ihan, kuin olisi hän ollut Antille velkaa yhden lasin limunaattia ... sillä raukalla kun ei ole kelloakaan ja milloin saaneekaan... Mutta heti kohta katui hän sitä tarjoustaan ... menee rahaa ihan omasta edestään ... vaikka eihän tuo paljon olisi ... kymmenen penniä... Pitäähän sitä siksi toki toisen tähden ... jolla ei edes ole kelloa...

Ja Martti joi itsekin ja kilisti lasia Antin kanssa.

»Sano nyt, Antti, minulle, että olkoon onnea uudelle kellollesi», sanoi Martti,--leikillä olevinaan...

»No olkoon ... olkoon...»

Molemmat he naurahtivat, ja Martti tuli yhä paremmalle tuulelle. Ei hän ollut koskaan rinnassaan tuntenut semmoista paisuvaa tunnetta kuin nyt.

»Tuolta ne nyt taas tulee ... ei olla näkevinämmekään... Ei, ei käännytä syrjään ... luulevat, että me heitä väistytään ... kuletaan suoraan ja katsotaan suoraan eteenpäin ... ollaan mekin ylpeitä puolestamme...»

Sitä ei Antti nyt ymmärtänyt, miksi niin pitäisi olla, mutta hän koetti kuitenkin niin olla. »Katsooko ne jälkeensä, katsoppas!» sanoi Martti Antille, kun olivat päässeet ohitse.

»Eihän nuo katso ... menevät vain.»

Ja se vähän harmitti Marttia.

Se kaartilainen, joka äsken oli Marttia survannut, tuli vastaan muuan tyttö käsipuolella. Ne kulkivat keskitietä ja Martti kulki myöskin. Antti väistyi syrjään, mutta Martti ei väistynyt ... tiukotti tahallaan kulkuaan ja survasi olkapäällään tyttöä, niin että tämän piti seisahtua.

»Hyi!» sanoi tyttö, ja kaartilainen kirosi. Mutta Martti vain nauraa hihitteli Antille, eikä ollut tietävinäänkään.

Minkä tähden se nyt noin? kummasteli Antti eikä ymmärtänyt nyt ollenkaan Marttia.

Mutta Martti tunsu tunteen yhä paisuvan...

»Eikö mennä juomaan pullo olutta?»

Marttiko ehdottaa olutta juomaan?... Eikä Antti nyt enää vähääkään ymmärtänyt Marttia, joka ei milloinkaan ennen ... ja joka aina oli siitä Anttia moittinut, että tämän teki välistä mieli muiden kanssa pistäytyä kapakkaan...

»Mitä katsot ... eikö lähdetä...? Istutaan tähän!»--He olivat tulleet Kappelin edustalle.

»Eihän me tähän...»

»Minkä tähden ei?...»

»Herrain penkkiin...»

»Kun raha maksetaan, niin ollaan me yhtä suuria herroja kuin muutkin...»

»Täällä on kalliimpaa...»

»Minnekäs me sitten?»

»Mennään olutpuotiin...»

Olisi Martin tehnyt mieli istuutua tuohon mukavalle puusohvalle pyöreän pöydän ääreen ... selkäkenoon ... jalka toisen päälle nostettuna ja käsi kellon vitjoissa ... niinkuin tuo herra tuossa toisella sohvalla, jolla ei kuitenkaan ole edes niinkään kiiltäviä vitjoja kuin Martilla ... tummat teräksiset mitkä lie ... ja eikö lie sitä mukaa kellokin...?

»Eikähän sieltä kuule soittoakaan», väitti Martti...

Mutta suostui hän kuitenkin tulemaan olutpuotiin, joka oli kauppatorin laidassa ja jonne Antti osasi viedä-----

* * * * *

»Näin minä kelloani vain heittelen ... ja otan ilmasta kiinni! ... sinä et uskaltaisi milloinkaan...!--Noin! ... hih!»

»Elä ... elä! ... se putoo ... ja särkyy...»

»Ja nyt se pannaan suuhun ... ja nielaistaan vaikka mahaan ... ja lähtään taas juomaan olutta päälle...!»

»Martti! ei se ole hyvä kellolle ... ota nyt se pois suustasi ja pane lakkariisi...»

»Se on minun kelloni ... enkö minä ole sitä omalla rahallani maksanut?»

»Olet ... olet...»

»Enkö minä maksanut sinunkin oluttasi ... enkö maksanut...?»

»Maksoit, maksoit ... vaikka kyllä minä olisin osastani itsekin...»

»Niin ... mutta minäpäähän maksoin ... eihän sinulla ole, millä maksaa... Paljonko on kellosi, poika?»

»Eihän minulla ole kelloa ... ennenkuin ostan...»

»Ostat? millä sinä sen ostat?»

»Omalla rahallani ... sitten kun säästän...»

»Sinä et saa ikänäsi niin paljon rahaa säästetyksi...»

»Mistä sinä sen tiedät?»

»Kas, kas, kun on äkäinen ... mistä sinä olet äkäinen? Minähän sinun oluesikin maksoin...»

»Itsehän sinä veit kellon ostajaisia juomaan...»

»Olisit sinä saattanut sen toisen pullon...»

»Sinähän sen kutsuit...»

»Olisit sinä kutsunut ... joitpahan kuitenkin ... kun minä jo kutsuin ensimmäisen ... sinä olet itära mies ... et milloinkaan saa kellorahaa ... minulla on kello, mutta sinä et saa milloinkaan ... ja sinä olet itära mies...»

»Mene sitten ... en minä lähde sinun matkaasi ... sinä olet humalassa ja haukut ... minä lähen kotiin...»

»Mene vain ... joudat mennä ... kelloa sinä et saa milloinkaan, mutta minulla on kello... Suus kiinni!--sinä olet semmoinen kaitanenä ... huippunenä ... kuin veitsenkärki ... hieno...»

Se oli suurin loukkaus, minkä Antille saattoi sanoa, se, että hänellä oli hieno nenä kuin veitsenkärki. Muulla millään eivät kisällit ja oppipojat häntä saaneet suuttumaan, mutta niin kohta kuin häntä huippunenäksi sanoivat, suuttui hän ja suuttui silmittömäksi ... huusi, viskeli lestejä ympäri verstaan, kaatoi tuolit ja pöydät ja kiroili. Ja kun joku vanhempi häntä silloin kädestä hillitsi, tavoitteli hän sitä purrakseen, kun ei muuta tainnut.

Mutta nyt pillahdi hän itkemään ja lähti käymään pois...

Martti yksin oli ollut hänelle hyvä, kun muut olivat pahoja. Hän yksin oli ollut häntä haukkumatta hänen huipusta nenästään ja puolustanut häntä muita vastaan. Ja nyt hänkin haukkui ... samalla lailla kuin muut ... ja ihan ilman syyttä... Se kävi Anttiin niin pahasti, että häneltä pääsi itku. Ja hänestä tuntui, ettei heistä enää milloinkaan oikeita ystäviä tule ja ettei ole yhtään oikeata ihmistä maailmassa, kun Marttikin on semmoinen. Se häntä itketti vielä enemmän... Ei hän mitään pahaa olisi tahtonut Martille suoda, mutta ei hän sille mitään tainnut, kun tuli ajatus mieleen, että kyllä Martti vielä kellonsa pudottaa ja sen kivikatuun rikkoo...

Mutta Martti kulki kivistä rantatoria pitkin Esplanaadiin päin ja horjahteli välistä kulkiessaan... Semmoinen Antti ... huipponokka ... mokoma...

Taisi mennä päähän olut ... ei, eikä ole mennyt ... mitäs tyhjää se sen vertainen ... aikamiehen ... yks, kaks, kolme ... paljonko se löi ... seitsemän ... yhdessä on kellot... Olen sitä minäkin yhtä suuri herra kuin...

Siellä on tuolla musiikkia...

Ja Martti lähti juoksujalassa Kappelin edustalle.

»Onko sinulla, mies, kelloa?...»

»Minullako' Ei! ... onko sinulla?»

»Minulla on kello, vaikka en ole muuta kuin oppipoika ... mikäs sinä olet?»

»Ei ole sinulla kelloa ... valehtelet...»

»Etkö sinä näe, että vitjat välkkää ... liivien päällä.»--Martti pullisti mahaansa ja rintaansa--... »minulla on samettiliivit ... ja kello ... ja vitjat...»

»Vitjat lie, mutta ei kelloa...»

»Eikö ole? ... katsoppas, eikö ole... Ähäh! eikö ole?...»

»Näkykö olevan ... hyvä, kun on...»

»Elä mene ... katso kuoren sisään, jos et usko, että tämä on silinteri...»

»Pudotahan...»

Mutta siitä Martti säpsähti niin, että pisti vikkelaasti kellon taskuunsa...

Oliko hän todellakin ollut pudottaa kellonsa?... Eihän hän taida ollakaan oikein ... mitenkä se on? ... pää?... Minne se Antti meni?... Jos hyvinkin olisi kello pudonnut?... Ei, ei ... taskussahan se on ... ja käykö se? ... käy se vielä ... pannaan pois, pidetään kiinni, ettei putoa...

Mutta silloin rupesi taas musiikki soimaan, ja väkeä kokoontui yhteen kohti soittolavan ympärille kuuntelemaan. Martti jäi väkijoukon keskeeseen. Häinkin rupesi kuuntelemaan ... ja päällään ja jalallaan innostui hän tahtia polkemaan ja vähitellen koko ruumiillaan ... niin ettei muistanut kelloaankaan, ei ollenkaan, että sitä oli hänellä ollutkaan olemassa.

Mutta vähän ajan perästä unohti hän taas soitonkin ja tahdin lyönnin ... niinkuin ei sitä milloinkaan olisi ollut olemassa. Hän huomasi, että oli joku vähän edempänä lavan juuressa, joka ei muuta kuin häntä katseli... Mitä se hänestä katselee? ... mitähän se katselee ja hymyilee? ... ja iskee silmää, niinkuin tutulleen ... eikä herkeä katselemasta, vaikka Martti on katselevinaan muuannekin... Sitten se sipattaa jotain jonkun toisen korvaan, mutta ei kuitenkaan silmiään käännä ... ja ne molemmat katselevat häntä ja hymyilevät ... mutta sitten taas ei kuin se toinen, jolla on hansikkaat ja punainen hame ... ja kalvosimet ... ja kaulus ... ja hyvin punaiset posket ... ja silmät ... ne ei muuta kuin katselevat...

Ja Martista tuntui, niinkuin olisi häntä jotenkuten kohotettu ylös maasta ja yht'aikaa vedetty ja työnnetty, niin että piti koettaa vaikka miten tahansa sinne päin päätä... Mutta väkeä oli edessä, niin ettei päässyt...

Martti koetti sitten tunkeutua väkijoukon keskitse, mutta tuli vain yhä enemmän taapäin työnnettyksi... Hän kadotti vähäksi aikaa sen silmistään, joka häntä katseli, mutta silloin hän kohosi varpailleen ja koetti nähdä ylitse...

Ja hän näkikin sen ja näki, että sekin oli noussut varpailleen katsomaan ... ja katsoi yhä vielä. Hänessä vavahti, niinkuin ei milloinkaan ennen ollut vavahtanut. Mutta ei hän sitä joutanut ajattelemaan, vaan työntäytyi kaikin voimin eteenpäin ja tahtoi päätä...-----

Mutta silloin taukosi soitto yht'äkkiä ja hajotessaan vei väki Marttiakin vähän matkaa mukanaan...

Silloin muisti hän yhtäkkiä kellonsa...

Se välähti kuin salama hänen mieleensä...

Hän haparoi vitjojaan...

Vitjat riippuivat irrallaan koukussaan...

Hän kiidätti kätensä vasempaan liivintaskuunsa...

Se oli tyhjä ... ja toinen tasku oli myöskin tyhjä...

Ei, ei hän sitä vielä uskonut... Mutta sen hän tunsu, että epätoivon parahdus jo kohosi sydäimestä ... ja kurkkua myöten ... ja tinki pääsemään ulos...

Kello oli poissa ... poissa se oli ... ei ollut povitaskussa ... eikä housun ... eikä liivienkään...

Ja silloin se pääsikin ulos, mikä oli pyrkinyt...

»Varastettu! ... varastettu! ... minun kelloni! ... rosvo!...»

Ja hän tarttui ensimmäiseen nutun helmaan, jonka tapasi käsillään ... ja sitten toiseen ... ja kolmanteen ja viimein poliisiin, joka tuli häntä asettamaan, ja huusi häntäkin rosvoksi ... ja huutonsa välissä itki.

Mutta poliisi otti hänet niskasta kiinni ja vei syrjään joukon keskestä.

»Ottakaa kiinni ... varas! ... ottakaa kiinni!» huusi Martti, mutta poliisi käski hänen mennä kotiinsa ja tulla huomenna poliisikamariin.--

Martti lähti kotiinsa ja mennessään itki hän koko matkan ja höpisi itsekseen...

Ja koko sen viikon höpisi hän työtä tehdessään, niin että muut luulivat hänen tulevan hulluksi...

... Eikä hän moneen pyhään mennyt Esplanaadiin kävelemään. Mutta kun viimeinkin meni, kulki hän aivan laittaa myöten ja väistyi kaikkien tieltä ... ei juonut limunaattia, eikä mennyt koskaan sinne asti, missä musiikki soitti...

Tyhmän näköisenä kulki hän eikä näyttänyt miettivän mitään... Mutta yhtä hän kuitenkin mietti ja mietti sitä joka askeleella ... sitä, mitenkä paljon tarvittaisiin aikaa vielä, ennenkuin olisi kertynyt rahaa uuteen kelloon...

1884.

LEMPENI LOPPU.

Niinpä kävi lemmelleni, Ihanille innoilleni, Tulisille tuntehille Kuin on suopakuplaselle, Jonka olkipillin päästä Ilmaan laittaa lapsukainen. Keveänä keijukaisna, Kaunihina, kirjavana Loisteli se lentäissänsä, Värit viiet välkytellen, Kuvat kymmenet kuvaten Itseni minun iloksi, Ajan vietoks' armahaksi; Vaan juur' ollen ihaninna, Kuvastellen kaunihinna, Jopa haljeten hajosi, Palasiksi pullistihe, Vesi pirskahti väkevä, Satoi siitä kaste karvas Poloisen mun poskilleni, Rakastavan rintasille. Siihen sammui lemmen liekki, Tuli tuntehen tukehtui.

1881.

HOVIN HERRA.

Astuu ruokalevoltansa Hovin herra huoneestaan, Pitkä piippu hampaissansa, Vasen käsi puuskassaan.

Suur' on herra hovilainen, Rikkain puolen Savonmaan, Pitkin maita käypi maine Uhkeasta talostaan.

Pulska talo, laajat pellot, Aluskunta avara, Sadan lehmän soipi kellot Tarhatiellä illalla.

Siks'pä hymy huulillansa Viiksen alta vilahtaa, Kun hän leikkuupellollansa Joukkoaan käy katsomaan.

Kuhilaita tuhatmäärin Sängen päälle kohoa, Kirjavana joukko häärii Työssä siinä uutteraan.

Tuota herra astuissansa Ihastellen imehtii, Tyytyväisyys savun kanssa Rinnastansa lainehtii:

»Onhan tuossa tavarata, Onhan aluks' ensinkin-- Lähtee siitä hopeata, Lähtee vähän varsinkin.

»Ensi-yönä panee halla Viljat viiden pitäjän, Elon hint' on korkealla Kuluess' ens' kevähän.»

Ja hän hymyy hyvillensä, Tyven rauha rinnassaan, Hyväilepi viiksiänsä, Työväkensä luoksi saa.

Niinkuin kukko karjassansa, Kotkottaa ja kaartelee, Niin hän johtaa joukkoansa, Komentaa ja katselee.

Sirpit keikkuu sukkelasti, Seljät taipuu, oikiaa, Herran mielest' hitahasti Kumminkin työ sujuaa.

»Sarka puolillaan on vasta, Hallan tuopi ensi yö.-- Lakata ei leikkaamasta, Ennenkuin on kaikki työ.»--

Olki taittuu nopeasti, Yhä sänki suurenee-- Pohjoistuuli koleasti Hallaa ilmaan huokailee.--

Levotonni mieli sillä Syön-alassa asustaa, Jonka viljaa tuuli vielä Näillä ajoin heiluttaa.

Herran työssä leikkaa tuossa Aapo, mökin ainoa, Rukihinsa viel' on suossa Koskematta kokonaan.

Kalvakkana, päänsä hiessä Päivätöitään maksaa hän, Toisen ruis sirpin tiessä, Oma ruis mielessään.

Usein miehen silmä siirtyy Pilvettömään pohjoiseen, Usein kuuma kyynel kiertyy Karkeoilte kasvoilleen.

Äkkiä hän työstä lakkaa, Kesken jättää lyhtehen, Kuhilaasen sirpin nakkaa, Astuu herran etehen.

»Eikö laskis' ehkä herra Mua täksi illaks' pois?-- Viel' ehk' ehtisi sen verran, Että siemeniksi ois.

»Lapsi pien' on vaimollani, Isä vanha sairastaa, Halla tuolla takanani Nälkää talveks ennustaa.

»Ei se huomiseksi heitä, Mitä tänään ottaa saa-- Kaikk' on kohta koossa teillä, Mull' ei vielä ollenkaan.»

Herra katsoo kulmistansa Pitkin pitkää piippuaan, Kotkottaapi vihoissansa Seisovalle huolissaan:

»Mitä kärtät joutavata-- Tuskin hallaa tuleeka-- Ja jos tulee, panemata Ei jää pelto minunkaan.»

Aapo ryhtyy lyhteesensä, Tuuli kuivaa kyynelleen, Herra imee piippuansa, Astelepi edelleen.

Olki taittuu nopeasti, Yhä sänki suurenee, Pohjoistuuli koleasti Hallaa ilmaan huokailee.

1882.

TYTÖN KIRKOSSA KÄYNTI.

Legenda.

Kirkkoon mua käskettiin, Oma miel' ol' marjamaille; Näin emo sanoi minulle, Kallis kantaja puheli:

»Kuules, tyttö kultaseni, Äitis ilo ainokainen, Mene aittahan mäelle, Ota orrelta omasi, Pane päällesi parahat, Valkoisimpasi valitse, Katso kaunehin pukusi-- Kuule, kuinka kellot soivat, Heläjävät Herran luota! Sua kutsuvi kumunsa, Äänet taivon toivottavat Käyväks' kerran kirkkohonkin, Kerran tänäkin kesänä, Eikä mennä marjamaille, Vaaran taaksi vaapukkahan, Mäen taaksi mansikkahan, Joka sunnuntai salolle».

Niinhän käski äiti armas, Vaka vanhempi varoitti, Kirkkohon mun äiti käski, Oma miel' ol' marjamaille.-- Menin aittahan mäelle, Otin orrelta omani, Panin päälleni parahat, Valkoisimpani valitsin, Katsoin kauneimman pukuni; Vaan en kirkkoon käynytänä, Kohen soittoa samonnut; Otin tuohisen tuvasta, Kopsan uunilta kopaisin, Kupehelle kopsan kätkin, Päälle vyölinän vetäisin.

Äiti vastahan tulevi Lapsen kanssa kynnyksellä. Osasi sanan ovela, Virkki mulle mennessänsä:

»Mitä piilossa pitelet, Liinan alla liikuttelet? Virsikirjako kupehellas, Herran sana suojaassasi?»

Äiti hellästi hymyili, Nyökki päätä piiallensa.-- Minä pistiime pihalle, Kaarroin kartanon perälle, Hiivin hiljaa aitan taaksi Seinävieriä varoen, Siitä painuin pientarelle Taaksi runsahan rukihin, Kuulostelin kuulevata, Ojo-kauloin katsojata-- Ei mua kukana kuullut, Eikä äitini äkännyt; Tuuinta tuvasta kuului, Hyrähtely hellän äidin.

Päivä paistoi, taivas hohti, Kukka tuoksui, nurmi nuokkui, Ruis suhkaen sihisi Ilman hengen heiluttaissa, Huokuessa hellän tuulen-- Koillisista kirkko kuulti, Kellot kuuluen kumisi, Etelässä ahot auken', Salot siinteli siniset, Lehot lehväiset levisi.

Kirkkoon kutsui kellon kieli, Oma miel' ol' marjamaille.

Lemu lenteli lehosta, Hyvä haju heinikosta, Minä lemua lensin kohti, Kiisin kohti kukkuloita, Vasten armaita ahoja; Huivi aukes' hyppiessä, Letti lentäissä levisi, Karis' rimsut rinnoiltani, Helyt helmoilta sirosi, Korut päältäni putosi-- Tuntui kuin ois ken ajanut, Joku juossut jälkiäni, Pelko kiiätti pakohon, Vapistus takoa työnsi.

Ennätin aholle nousta, Kerkesin kummulle kohota-- Kaukaa kuuluvi hyminä, Vieri virsi tuulen tietä, Herran huoneesta humisi-- Tuolloin tuntui tunnossani, Ääni äitini varoitti:

»Elä mene marjamaille, Joka sunnuntai salolle, Käyhän kerran kirkkohonkin, Kerran tänäkin kesänä--»

Käki kukkui toisahalla, Takanani lintu lauloi, Lehon liepeestä helisi:

»Katso tänne, kulta tyttö, Tule tänne, armas impi, Täällä, täällä' on marjamaita, Metsä täynnä mansikoita, Vaapukoita vaaran rinne!»

Minä kurja kuulin tuota, Koito taakseni katahin-- Poika seisoi puun nojassa, Mies sokea, muoto kaunis; Puhui poika puun nojasta, Hymyhuulin haastatteli:

»Terve, tyttini korea, Terve sä, ihana impi, Minne matkas, kunne kulkus, Kauaksiko käyntis nopsa'»

Minä en vastata osannut, Hä'ässäni sanoiksi saa'a, Puna poistui poskiltani, Syän sykkyrään vetihe, Kieli kangistui kokohon, Puhe katkes' kielen alle.

»Miksikä minua pelkää, Miksi säikähit kovasti?»

»Enhän mä sinua tunne-- Mikä lienet mies metsästä, Joku rosvo, ryöveäjä--»

»Enhän ookaan mies metsästä, Enkä rosvo, ryöveäjä, Hovin oon suuren herraspoika, Tuttu suuresta talosta, Lähin marjan maistantahan, Tulin mansikan hakuhun».

»Eihän teill' oo tuohistana, Marja-astiaa mukana?»

»Ei oo mulla, mutt' on sulla, Yhtehen me yhtykäämme, Yhen tuohen tienohille, Yhen astian alalle!»

En mä esteä ilennyt, Enkä kielteä kehannut-- Suorin sotkut suortuvani, Panin hapsen palmikolle, Huivin solmuhun sitaisin, Kaulan alle kiinnittelin, Hamehen hyvästi laitoin, Puhistin pyhäpukuni-- Kiiltosilmin herra katsoi, Hymykatsehin saneli:

»Ootpa kaunis, impi kaino, Sinisilmäinen sorea, Suus on mansikka makea, Poskes puolukka punainen-- Eläkö pelkeä enemmän, Vieno turhasta vapise».

Aloin astella ahoa, Metsän viertä vieretellä; Herra kulki kupehella, Sivulla siputti sorja-- Minä en katsoa rohennut, Ylös luo'a luomiani, Huivin otsalle hivutin, Ve'in liinan leuan päälle, Päättä palmikon pureksin, Lettinahuja nutustin, Katselin ahon kiviä, Tietä pitkin tuijottelin; Keksini marjan mättähältä, Maasta mansikan havahin, Oisin marjan maistanunna, Punaposken poimiellut-- Herra ei ottaa antanunna, Poika poimia luvannut, Houkutteli loitommalle, Ahon viertä alemmaksi, Siell' ois suurempi marikko, Siellä mansikat makeimmat! Otti mun käestä kiinni, Rantehesta riuhallutti, Enkä voinut vastustella, Enkä huutoa hupakko-- Voi, jos oisin vastustellut, Voi, jos huutanut hupakko!--

Kiiruusti kuletti herra, Ahneesti ahoa riensi, Toi mun tuoksu-tuomikkohon, Lemulehtoon lennähytti-- Riutumus mun rinnan täytti, Sy'än-alani ahas tunne, Kun ei päiveä näkynyt Eikä tuulta tuntununna Läpi lehväisen lepikon, Puhki tumman tuomimetsän.--

Heitti mun herra heinikkohon, Alas painoi pensahasen, Pimis' päivä, mustui metsä, Suli sieluni sumuhun--

Vihels' viiasta orihin, Lepikosta liinaharjan, Pois katosi puien taaksi, Ajoin kohta kuuluvista, Maa jyrisi mennessänsä, Tanner allani tutisi-- Heitti minut herjatuksi, Pilatuksi piika raukan, Viattoman voitetuksi, Ikipäivin itkettäväks'.

Nousin jällehen jaloille, Suorin siitä seisoalle, Tuska tykki tunnossani, Ahistus povessa painoi, Peikolta petäjä näytti, Aavehelta armas koivu-- Enkä itkeä osannut, Kyynelin kovasta päästä, Huolistani huojennaita.--

Astelin ylös aholle, Kohottausin kunnahalle, Tyhjä tuohinen käessä, Ontto muisto mielessäni; Raukeat jalat minulla, Rinta vielä raukeampi. Ennätin aholle nousta, Kerkesin kummulle kohota, Katsahin kohen kotia, Vasten huonetta hupaista, Sijallaan se siinä seisoi, Pellon keskestä punoitti-- En ois luullut seisovaksi, Enkä pystyssä pysyväks'.

Siirtyi silmäni ulomma, Sattui kirkon salvoksihin-- Korkeena se kohos' siellä, Ylös ilmoihin yleni, Kirkkahasti ristit kiiksi, Pyhäisesti pallot paistoi, Kello kolmesti kumahti, Mahtavasti vaski vonkui Pyhäpäivän päättäjäisiksi, Suuren sunnuntain lopuksi.--

Minä lähin liikkeelle, Kaaroin tuosta kirkkotielle, Kansa kirkosta kohisi, Väki tulvi temppelistä, Hevot juoksi, joukko huusi, Kärkyt ryskyen rytisi; Toivoin kuolla kärryn alle, Kavioihin kaatuvani-- Ei ollut sitä imeistä, Ohillista armeijasta, Jok' ois allensa ajanut, Kavioihin kuolettanut. Kotia mä kurja kuljin, Onneton omille teille.

Äiti istuvi oversa, Kantajani kynnyksellä, Rakas lapsi rinnoillansa, Poika pienoinen povella-- Sanoi mua muistaneensa, Saarn'-aikana aatelleensa-- Kyseli papin puheita, Sanasia saarnamiehen-- Mitäs tiesin mä poloinen, Kuta kurja kertoella Papin pyhistä puheista, Saarnan suurista sanoista, Jonk' oli rippini rikosta, Synnintyötä saarna-aika--

1884.

KIEVARIN PIHALLA.

Kestikievaritalon pihalle paahtoi päivä niin polttavasti, että auringonpuoleisissa nurkissa ja seinänraoissa ihan kuumuudesta ritisi. Pihakivetkin polttivat jalkaan kuin kivet uunin arinassa, ja hipristellen niitä myöten täytyi Vahdinkin astua, kun se unisena leukojaan levitellen veteli itseään toisesta varjopaikasta toiseen, aina vain viileämpää leposijaa hakien; joskus se kujaankin poikkesi, että ehkei siellä nyt niin hiottaisi, mutta siat ne on jo sinne ennättäneet, eikä Vahti tahdo sikain kanssa saman katoksen alla asua.

Ja sitten ei edes tuulekaan, ei senkään vertaa, että pöly ajavan tiessä järelelle jäisi, vaan kohoo se vain kohtisuorana kärriihin ja joka paikkaan tunkee, tietä kulkevan suuhun ja sieraimiin. Mutta sehän se onkin kärpäsilä mieleen, se tuulematon ilma, niille suuremmille erittäinkin, jotka aina päivänpuoleisilla seinillä paahtautuvat ja tuimalla surinalla silloin tällöin toistensa niskaan lennähtävät--kun on näin tulisen kuuma, niin silloin ne elämästään nauttivat, mutta sateisella säällä on niillä ikävä olla, ja alakuloisina ne silloin mikä missäkin jöröttävät.

--Surr!--niin ne panevat.--Surr-rurr-rurr!

--Nöh-nöh--nönönöh!--sanovat siat kujassa toisilleen, ja se merkitsee, että kylläpä nyt on vähän liian vari.

Mutta Vahti ei sano mitään, vaikka kärpäset kovin hänen korviansa ahdistelevat, lentävät niihin suurissa parvissa ja ihan verille purevat. Välistä se kuitenkin suuttuu, kun ei puistelemisesta mitään apua lähde ja kärpäset vain käyvät yhä äkäisemmiksi--silloin se kapsahtaa etujaloilleen, sivaltaa käpälällään ne heittiöt korvistaan irti ja suuhunsa niitä tavoittaa; mutta kärpäset ovat näppärätä väkeä, jotka päänsä katsovat, ja tyhjänä lokahtavat Vahdin leuat toisiansa vasten.

Eikä sitten kaukaan aikaan mitään tapahdu, ei näy eikä paljon kuulukaan. Hollimieskin on tuohon tuvan varjoon nurmelle nukahtanut, ja siinä hän mahallaan vieläkin makaa, vaikka päivä jo aikoja sitten on varjonsa toiseen paikkaan kiertänyt ja nyt sen tuuheata tukkaa kauheasti kuumentaa; tuolla maantiellä jossain kyllä ratasten ritinätä kuuluu, mutta sitäkään ei sitten taas kotville kuulu, kun hevonen kaiketi on kuumasta hidas eikä jaksu pikemmin kiiruhtaa, vaikka herra kyytimiestä kääsee--jos se nimittäin kyydillä ajava lie, joka siellä on tulemassa. Pääskykin tuolla toisen talon päällä leijaa--mutta missähän on talonväki kaikki, koska ei ketään näy?--Arvatenkin ne ovat niityllä, uutterina luokoja kouhottelemassa, sillä eihän kukaan tiedä, milloinkaan tuonne taivaalle pilven kasvattaa ja sateen sieltä alas maahan paistaa.

Ei ne kaikki kuitenkaan luo'olla liene--isäntä, kestikievari, kotonansa köllöttää, ja sehän ei ole tavallisesti hyvä merkki, ettei isäntä työväen mukana kule, vaan jää kotiin. Mutta saattaahan taas olla niinkin, että toista ahneus niitylle ajaa, toisen se sieltä kääsee kotona olla--ja niin se on nytkin. Isäntä on asian semmoiseksi nähnyt, että »kun häntä kuitenkin jonkun talonmiehen pitää kotosalla olla--jos näet herroja kulkisi ja ne jolloinkin jotain tarvitsemaan sattuisivat-- niin on häntä silloin itse, ja käyköön aikamiespoika työväen mukana-- tottahan se siellä omalla työlläänkin jotakin toimittaa, kun itse en kuitenkaan muuta jaksaisi kuin ladon kynnyksellä istua

ja sinukkata janoon särpiä-->

Sillä lailla se isäntä ajattelee, heitäkse selälleen tuvan lattialle, kuivavien heinien päälle, sitoo sormensa mahan yli solmuun ja siinä sitten tyynenä köllöttää. Hän on ja ajattelee sitä, mitä äskenkin ajatteli, mutta sitten ei pitkään aikaan ajattele mitään--on vain. Johtuu sitten taas mieleen jotain muutakin, mutta se on semmoista, jota jos pitemmältä ajattelisi, sen tähden ehkä pitäisi ylösikin nousta, ja se olisi kovin vaikeata, kun on iso maha tiellä, ja siksi ei sitä isäntä tahdokaan ajatella, vaan koettaa miettiä jotain muuta. Mutta kun yhä vain sittenkin aatos sinnepäin kiertää, että »on sitä talossa kylmää puteliolutta, vasta vieraiden varalle ostettua», niin vaikea on taas olla nousemattakin.--

ja siitpä se nouseekin, ritisevien heinien päälle seisoalleen kämpii ja lähtee kellariin, kun tietää, että siellä kaksi koria olutta päällekkäin lepää, ja »jos noista nyt muutaman putelin kuumaansa juopikin, niin ei siitä talon siltä köyhtyä tarvitse».

--Siinä se tuokin rotjottaa--tekisipä mieleni vähän kengän kärellä paikkojansa koettaa, murajaa hän, kun näkee hollimiehen pihamaalla mahallaan makaavan, mutta ei hän sitä kuitenkaan koeta, menee vain ja mutisee vielä mennessään:--ei sitä missään nuo ihmiset niin paljon laiskuuteen perehdy kuin näin kievaripaikoissa--erittäinkin nuo hollimiehet ne täällä siihen oppii--ei ne muuta kuin päiväkaudet loikoo ja lojuu.

Isäntä meni kellariinsa, joka oli tehty pihanpääkamarin alle vastapäätä tupaa ja jonka ovi oli punamaalilla maalattu. Sinne hän vajosi-- kellarin mustaan kurkkuun ja viipyi siellä kappaleen.--Sill'aikaa hollimies syystä, kuka sen tiesi mistä, kääntyi mahaltaan selälleen, Vahti muutti makuusijaa, pudisti korvistaan kärpäset, jotka yhä äkäisemmin häntä, uneliasta miestä, ahdistelivat, kujan asukkaat myöskin sieltä yksikantaan sanottavansa sanoivat--mutta sitten ei enää tapahtunut mitään, niin kauan kuin isäntä kellarissa viipyi.

Eikä sittenkään mitään tapahtunut, kun isäntä tuli kellarista pois, puteli kummassakin kainalossa, ja pihanpääkamariinsa pujahti...

--Huhhuh!--kylläpä se oli kylmää--mutta hyvän se teki, puheli isäntä, kun pihan yli taas tupaan palasi.--Ei se tuo yksi olutputeli paljon janoisen juodessa tunnu, mutta hyvän se teki, hyvän teki--niin, kiuvota sinäkin nyt siinä kuin kissa pahan sään edellä turpa taivasta kohti (hän tarkoitti hollimiestä)--mielelläsi mahtaisit sinäkin olutta maistaa, mutta juo vain sinukkata, kyllä se sinukkakin hollirengille välttää.--Kylläpä nyt päivä heloittaa,--kyllä nyt--soh!--(tämä oli sanottu kärpäselle, joka oli sieramesta suoraan sisään lentää) luoko hyvästi kuivaa--pitäisihän sitä niityllekin--

Sen sijaan laskeutui isäntä kuitenkin äskeiselle sijalleen pirtin lattialle, kahisevien heinien päälle--tällä kertaa mahalleen.

--Puhhuh!--kyllä nyt on vari, mutta hätäköpä tässä, hätäköpä tässä--ei hätää mitään eikä puutetta mitään.--Etuksaa se on tämä kestikievarin pito (isäntä kääntyy kylelleen ja nojautuu kyynärpänsä varaan, sillä niin ollen on helpompi tällaisista totisista asioista puhella kuin mahallaan ollen)--etuisampaa kuin mikä muu talonpojan syrjäammatti tahansa.--Kyllä siihen moni talo pyrkikin, mutta ei ne muut päässeet-- se meidän vallesmanni on hyvä mies, ja kuvernööri määrää, mitä se esittää--se oli kiittänyt minua ja sanonut, että siinä se oikea kievarin isäntä onkin--mutta kyllä se onkin välistä voiteessa, kun meiltä virkamatkoilla käydessään lähtee.--On ne kulkevaiset aina hollimiesten mukana terveisiä laittaneet, että huonot on hevoset, ja äkäisimmät ovat panneet päiväkirjaankin, mutta vallesmanni on hyvä mies, kun kulkiessaan saa talvella kylmäänsä ryypyn ryypätä ja kesällä kuumaansa--Yksi puteli päivässä näin kuumalla omaan suuhunkin, ei se taloa hävitä--eikä kaksikaan putelia, kun muuten tarkasti elää---

Tätä tietä ne isännän ajatukset hiljalleen kävelevät, välistä noin seisautuen, välistä matkaansa jatkaen, ja niin ne joutuvat sinne, mistä ensiksi lähtivät, että nimittäin kuuma on, ja sitten siihen, että hyvä on olla, eikä

puutetta mitään ja viimeksi siihenkin, ettei yksi puteli olutta pahaa tee, eikä tee pahaa kaksikaan...

Ja taas isäntä nousee, vähän vaikeammin kuin äsken, menee ovesta ulos, pihan yli, ja siitä pihanpääkamarin ovesta sisään. Mutta hänen pihan yli mennessään muuan pääskyveitikka hänen päänsä päällitse hipaisee.

--Jo viep'! se huutaa ja lentää tallin ylisille--jo viep'!--ja silloin se jo lentää takaisin.

Vaan sill'aikaa, kun isäntä viipyy kamarissa, ei taaskaan mitäkään tapahdu, ei sitäkään, jota silloin, kun hän siellä äsken oli--se pääsky veitikkakin tuolla kaukana kylän päällä jo suikkelehtaa, toisia näkee ja toisia narraa.

Mutta kun isäntä taas kamaristaan tulee ja pihan yli kulkuansa suuntaa, silloin hänen korviinsa käypi tuolla kaukana ritisevään kärrynpyörään ääni...

Kyytiköhän siellä ajanee--saattaapa olla kyytikin--kaukana se vielä on, missä lie tuolla järven toisella puolen metsän takana.--

Kyyti se onkin, joka siellä hiljalleen ajaa, ja kuka sen tietää, mitä sen tulosta vielä tapahtuu, vaikka isäntä ei sitä ajattelekaan, että sen tulosta saattaisi mitään tapahtua.--Eikä hän nyt enää sitä muistakaan, että kuuli sieltä kärrynpyöräiden ritinän--hän painakse makuusijoilleen, pöyhöttää päänaluisen, laskee kätensä päänsä alle ja puhelee itseksensä:

--Ei se tule maksamaan, jos korittain ostaa, kuin enintään viisikolmatta penniä puteli, ja se ei ole paljon päivässä--maksaahan se sinukkakin sen--ja jos kaksikin kuumimpana päivänä juo, niin ei sitten sadepäivänä juo yhtään--maksaahan se sinukkakin sen, jos kaikki lukuun ottaa, lehmän ruuat ja hoidon ja piikain palkat ja kaikki.--Ja mikäpä sitten, jos olisikin vähän kalliimpaa--olutkauppa kuitenkin itsensä kannattaa eikä moni kyydillä ajava sitä kysymättä talosta lähde.-- Viisikymmentä penniä putelilta, johan siitä kannattaa itekin juoda.-- Kunpa nyt taas kyytejä kulkisi--joutaisinhan minä tässä herroja rahteerailemaan--mikähän lienee se ajava, jonka kärryt siellä ritisi-- mutta kovemminhan se kyyti ajaisi.--Oikein hyvä olisi, jos kyytejä tulisi, ei olisi pakko hevosta antaa, ja tottapahan odottaessaan jotain ikäviinsä joisivat--ja ehkä isännällekin tarjoisivat--tarjoo ne muutamat isännällekin.--Se Kuopion posti on toistakymmentä markkaa vielä velkaa--milloinhan maksanee?--Kylläpä nyt raukaisee ... taitaa olla ukkonen ilmassa ... kovinpa se nyt haukotuttaa... Onpa ne tuonne orsille heiniä ahtaneet--vaan sielläpä he ... hyvästi ... kuivavat...

Ja siihen isäntä sitten nukkuu eikä edes untakaan näe--ei minkäänlaista. Hän nukkuu koko mies sieluineen, ruumiineen ja hengittää raskaasti. Ja jok'inen ajatuksen kipinäkin sammuu.

Mutta sill'aikaa, kun hän painuu yhä sikeämpään uneen, kun pää ja kädet yhä rennommiksi heinien päälle vaipuvat ja makea vetonen suusta valuu, silloin tuolla ulkona alkavat Vahdin korvat nousta... Hän on nyt viimeinkin pirtin portaiden kupeella, kaksinkertaisessa varjossa siellä, itselleen mieluisen leposijan löytänyt, painanut päänsä käpäliensä varaan ja silmänsä raukeasti ummistanut...

Ja silloin tuolta naapurin törmästä alkaa kuulua semmoinen rätinä, että se on liian paljon, jotta sen Vahti saattaisi tyynellä mielellä suvaita tapahtuvaksi...

Sieltä ajaa kyyti semmoisella huimalla vauhdilla, kuin kyyti tavallisesti alamäessä ajaa ja viimeisellä virstalla. Pyöräin rätinä kiviseen maantiehen, se se aina muulloinkin Vahdin korviin pahasti käypi, mutta jos siihen vielä ruoskan läiskettä kuuluu ja hollimiehen huutoa, niin kauheasti hänen sydämensä siitä julmistuu. Ensin se murahtaa makuullaan, sitten se hyppää ylös--ja ylös hyppää nukkova hollimieskin, sillä hänen korvansa juuressa räjähtää koira niin rähjäjävään haukuntaan, että kuuronkin korvat saattaisivat siitä lumpeuksiin mennä.

Kovin on hollimies töperryksissä eikä tahdo maailmasta selville päästä, sillä aamiaisista asti on hän nukkunut sikeästi ja päivän painamana. Polvilleen hän nyt ensiksi hypähtää, katselee haraten ympärilleen, mutta kaikki hän näkee kuin kallellaan. Hänestä tuntuu, kuin aurinko joka puolelta häntä suoraan silmiin paistaisi, mutta kun hän sen kuitenkin saa selkänsä taa, niin maailmakin jo sitä mukaa alkaa käydä selvemmäksi. Hän jo tuntee ruumiissaan, että hän on talon pihalla huoneiden välissä ja sitten jo näkeekin, mikä talo se on, jonka pihalla hän on, ja viimein hän keksii kieveripylväänkin, joka tuolla aitan vieressä valkeapäisenä seisoo. Mutta sieltä aitan takaa näkyy vielä muutakin, vilkahtelee vähän väliä tuota Vahdin valkeata hännänpäätä ja kuuluu samaa melakkata, joka niin armottomasti nukkuvan korvaa särki. Vahti se sillä lailla vieraita vastaanottaa, eteenpäin hyökkää ja taapäin peräytyy, haukkuu koko sydämensä kyllyydestä, koska häntä, parhaallaan juuri rauhaan päässyttä, tuolla tavalla turhanpäiten häiritään.

Mutta koska se ei sen pahempaa ollutkaan, niin aikoo hollimies haukotellakin, ennenkuin ihan kokonaan seisolleen nousee. Vaan silloinpa aitan takana jyrähtää, niin että pihamaakin jyrähtää, Vahdin haukuntakin vähäksi aikaa häviää kärryjen rätinään, ja pihaan pelmahtaa kyyti, laukalla laskien ja tomusta tupruten.

--Pois eestä, joka elää tahtoo!--se on iloisen kyytipojan tervehdys uniselle hollimiehelle, joka parahiksi ennättää hevosen jaloista syrjään hypätä.--Oletko sinä sydänmaalainen vai mikä, kun et tiedä kyydin tieltä paeta--elä siinä leukojani levittele, vaan toimita hevosta!--Eikö hevosia saa vai mitä?

--Missä lie isäntä--en minä tiedä, saaneeko--ja hollimies nyt haukottelee äskeisenkin edestä ja ruopii korvallistaan, ruopii ensin yhtä, sitten toista...

--Olkaa hyvä ja etsikää isäntä ja käsketään hänen toimittaa hevonen-- meillä olisi kiire,--sanovat herrat, joita on kaksi, toinen vanterra ja vahvan näköinen, toinen hennompi, ja sillä on matkalaukku kaulassaan ja silmälasit päässä.

--Kuuletko sinä, herroilla on kiire--jouduttakaa te hevonen yhtä pian valjaisiin, kuin minä oman riisun.--Vikkelä poika onkin jo päästänyt valjaista kovasti tuhuttavan hevosensa.

Hollimiehellä ei itse asiassa ole mitään herrain kiirettä vastaankaan, mutta sanoohan kuitenkin totuttuun tapansa, että »kylläpähan tässä ennätetään, jähka joudutaan», ja menee pirtiin.

--Kyyti tuli, sanoo hän ja kopaisee isäntää jalkaan, mutta isäntä ei liikahtakaan.--Kyyti tuli--kuulkaa isäntä--tahtovat hevosta.--Ei se nouse.

--Ei se nouse, sanoo hän pihalla olevillekin ja ruopii korvallistaai'

--Survaise kylkeen--tottapahan nousee.

--En minä--survaise itse.

Kyytipoika on urhoollisempi, vaikka on pienempi...

--Ylös isäntä--hoi!--Ja hän lyödä sätkäyttää ohjasperillään ihan isännän korvan juureen, niin että heiniä hänen silmilleen tuprahtaa, mutta isäntä ei herää vielääkään.

--Ylös isäntä--hoi!--mutta nyt se jo herää, sillä poikahylky on romahuttanut tupakkihakkurin kumoon aivan hänen päänsä pohjissa.

--Ku-ku? mi-mitä meteliä?--Typ--hyi!--mistä niitä heiniä--on suuhun--?

--Hevosta herroille ja parittain!--Poika tietää jo ennestään, että jos tässä talossa ei kahta hevosta heti aluksi

tahdo, niin ei lopuksi saa yhtään.

--So--so--soh!--vähemmällä pitää olla!--Mikä sinä olet, joka semmoista meteliä pidät--on tässä ennenkin vähemmällä ennätetty.-- Isäntä onkin jo noussut istumaan.

--Kyyti on kartanolla--herrat odottavat--hevosta aisoihin!--tuleeko vai ei?

--Kyllä täältä tulee, jos et sinä kinttujasi korjaa--ja isäntä julmistuu yht'äkkiä niin, että hyppää ylös ja kaappaa halon sopelta ... Mutta poika veitikka ei muuta tahtonutkaan, kunhan sai isännän jaloilleen... Hän jo tuolla kartanolla sitä nauraa, että »heräähän se herrakin, kun suuta syyhyttää».

Se hennompi niistä herroista, jolla on matkalaukku kaulassaan, se on sillä välin jo käynyt huoneessa ja kirjoittanut päiväkirjaan, että ylioppilaat ne ja ne ovat matkalla Helsingistä sinne ja sinne. Ylioppilaille ollaan joka paikassa kohteliaampia kuin muille, ja ne ne hevosiakin saavat paremmin kuin mitkään muut matkamiehet. Vaan isäntä ei heitä tunne ylioppilaiksi--heidän valkeat lakkinsa ovat kapsäkissä-- hän luulee, että »mitä lienevät koululaisia eli muita seminaristeja».

Hän tulee tuvastaan niin tyytymättömänä kuin suinkin saattaa tulla laiskan luontoinen mies, joka on kesken uniensa herätetty.

--Saammeko me hevosta? kysyvät vastatulleet kohteliaasti.

--Ei ole hevosta, vastaa isäntä äreästi ja haukotellen.--Täysi määrä kyytejä on jo mennyt tänä päivänä--kello kahdeltatoista saatte vaikka viisi?

--Ovatko kaikki hevosenne kyydissä?

--Kaikki ne on kyydissä.--Isäntä nähtävästi valehtelee, sillä hän sanoo sanottavansa kiiruummin kuin tavallisesti ja aikoo mennä.

--Eikö ole yhtään hevosta kotona? kysyy kyytipoika hevosen kaulan ylitse päättään kurkottaen.--Mikäs rouske se tuolta tallista kuuluu?-- Ihän minusta kuuluu kuin ori--

--Suus' kiinni, poika--sinä ainainen räveltäjä--se on minun asiani eikä kenenkään muun, mitä minun tallissani--eikä oritta ole annettu ennenkään--

--Eikö vallesmannillekaan--?

Kyytipoika sanoo sen silmää viekkaasti iskien, mutta isäntä ei ole kuulevinaankaan.

--En anna, kun ei ole pakko antaa.

--No, koskei tämän talon hevoset jaksaa, niin jaksaa minun ... minä vien nämä herrat vielä yhden välin--ei se ole ensi kerta, kun tämän talon hevoset seisoessaan uupuvat enemmän kuin meidän juostessaan.--

Ja poika pyöräyttää hevosen kääntöjen eteen.

--Kovin se on uupuneen näköinen tuo hevossparka--se on se hennompi herra, joka sen sanoo.--Vaan mikä se on tämä toinen mies tässä--jos te olette hollimies, niin ettekö lähtisi meitä kyytiin?

--Hollimieshän minä olen.

--Se on sekin jo osastaan vasta postia vienyt--eikä sen ole pakko toista kertaa lähteä, ehätti isäntä jo sanomaan.

--Vastako postia vienyt--No, sitten se hyvin saattaa nämäkin viedä-- meidän postintuoja palasi täältä jo iltayöstä eikä se tuo mitenkään ole saattanut sitä vast'ikään täältä viedä, kun jo on päivä puolisissa-- vaan se posti taitaakin tässä aina viroitella--

Kyytipojan pistos tuntui, sillä vaikka isäntä ei ole häntä kuulevinaan, niin hänen muotonsa kuitenkin käypi kovin happameksi, ja hän huomaa, että on paras olla pitemmältä kiistelemättä.--Kuka takaa tuon kyytipojan, jos se vielä valehtelee, että posti täällä juomassa viipyy.

--En minä kiellä--vie vain, mutta ei sinun ole pakko.

--Eihän se pakostakaan lie--

--Ehkä te nyt sitten kuitenkin lähdette meitä kyytiin?--

--Mene pois, niin ei tarvitse minun hevostani kiusata!

--Enpä häntä nyt oikein--on nyt niin helteisenlainen ilma.

--Ja nuo herrat ei näy hevosta säästävän--pojankin lama ihan vaahdossa kuohuu.--Se on isäntä, joka ei malta olla sekaantumatta.--Katsoppas tänne harjan alle--

--Kunhan ei omanne ennen lamoja olisi--koska ette niitä uskalla näyttääkään--

--Lähdettekö vai ette? sanoo se vantterampi herra hollimiehelle ja näyttää jo alkavan kiivastua.

Mutta heidän kyytipoikansa vetää hollimiehen syrjään ja sanoo hänelle jotakin korvaan. Ja se, mitä hän siinä sanoo, se on semmoista, jota kyytipoika, joka on saanut hyvät juomarahat, sanoo toiselle, silloin kun hän sillekin samaa toivoo, ja kun tahtoo herroilleen edeskinpäin hyvän kyydin toimittaa.

--No, jospa tuota sitten lähden--johan se ruuna on appeenkin syönyt.-- Vaan minulla on vähän huononlaiset kärryt eikä niissä ole vieterejäkään.

--Eiköhän isäntä lainaisi kiessejään--nämä on yhtä hyviä herroja kuin vallesmannikin.--Se on se kyytipoika, joka vieläkin tahtoo herrojaan auttaa, mutta isäntä ei ole taas häntä kuulevinaankaan.

--Kyllä näissä on pahanlainen istua, puhuu hennompi herra, jolla on matkalaukku kaulassa ja silmälasit päässä, katsellessaan hollimiehen kärryjä--eikö teillä ole parempia?

--Eihän niitä minulla ole, vaan eiköpähän isäntä lainaisi omiaan!

--Mitä?

--Me kysymme, ettekö tahdo meille lainata parempia ajopelejä, sanoo vantterampi herroista.

--Mikäs näillä on hätänä--on ne suuremmatkin herrat tämmöisiin tyytyneet--eikä meiltä ole ennenkään kiessejä annettu--

--Eikö vallesmannillekaam?

--... ja joka tahtoo paremmilla ajaa, pitääköön omat kiessinsä--ei sitä neljästä pennistä peninkulmalta kannata panna kiessejään kulumaan.

--Me kyllä maksamme enemmänkin, kun vain annatte meille mukavammat ajopelit--olemme matkustaneet pitkän matkan ja tärisseet kovin--

--Niinpä täriskää vieläkin--minä en anna kiessejäni. Kyllä ne on herrat ennenkin luvanneet lisämaksuja, mutta sitten ovat tuskin senkään maksaneet, mikä on asetuksissa määrätty.

Mutta nyt kuohahti isomman herran luonto, sillä hän oli varmaankin pohjalainen, jonka mieli tällaisissa tiloissa pian läikähtää. Hän astui kiivaasti isännän eteen, laski raskaasti kätensä hänen olkapäälleen ja katsoi häntä lujasti silmiin.

--Syyttättekö minua siitä, etten ole teille aina kulkiessani maksanut, mitä asetuksissa on määrätty?

--Enhän minä teitä---

--Entä tätä minun toveriani, onko hän teille koskaan mitään velaksi jäänyt?

--Elkää, hyvä herra--enhän minä teitä toki--enkä ketään--heittäkää irti---

--Niinpä elkää tulko sitten semmoisia meille puhumaan, jos tahdotte korvianne säästää--ja jotenkin säälistä pudisti hän isäntä parkaa olkapäästä ja survaisi hänet luotaan...

--Savolaisia lurjuksia! mutisi kovin kiivastunut nuori mies toverilleen ja kääntyi sitten isännän puoleen, joka jo oli laittautunut peremmälle pihaa:

--Teidän ajopelejäanne emme tällä kertaa tahdo, mutta vielä te meistä kuulette--lurjus!--ja se sana tuntui kimpoavan aivan hänen sydämensä peräseinästä.

--On niitä tuommoisia herroja ennenkin nähty, rehenteli jo isäntä vastaan ja loittoni vieläkin, sillä hän tunsu rohkeutensa sitä mukaa kasvavan, kuta kauemmaksi tuli.

--Mitä? sanoi kiivas herra ja otti askeleen sinne päin, mutta sitten hän kuitenkin kääntyi hollimiehen puoleen, joka toi tallista hevosensa:

--Valjasta vain omien kärryjesi eteen, mies!

--Eikö isäntä annakaan kiessejään? kysyi tämä.

--Me emme niitä tahdo, vastasi herra viivastellen ja alkoi nostella kapineitaan hollimiehen kärryihin.

Sillä välin hiipi isäntä heidän selkäänsä taitse pihanpääkamariiniin... Hän alkoi näet arvella, että tokkohan ne koulupoikia ovatkaan eli muita seminaristeja, ja tahtoi katsoa, mitenkä olivat päiväkirjaan kirjoittaneet. Kun näki, että ne olivatkin »ylioppilaita Helsingistä», niin katu jo käytöstään, sillä »ne ylioppilaat, aina ne hyvästi maksaa».--Hän kiirehti ulos, mutta herrat nousivat jo rattaille.

--Tuota--ne onkin nämä herrat ylioppilaita--minä luulin teitä vain koulupojiksi tai enintään semmoisiksi seminaristeiksi--

--Miksi te meitä luulitte? kysyi vanttampi herra häntä tuimasti tarkastellen.

--Niin, minä ajattelin, että te ette olekaan mitään oikeita herroja, ja sentähden minä tässä vähän, mutta--elähän aja, hollimies--pannaan ylioppilaille kiessit eteen--isäntä oli ottanut lakin päästään.

--Hävetkää toki!--Se oli ainoa kiitos, jonka isäntä sai hyväsydämisyydestään.

--Anna mennä! sanoivat herrat sitten uudelle kyytimiehelleen. Mennessään viskasi toinen heistä--se, joka oli isäntää olkapäästä puristanut--heidän äskeiselle kyytipojalleen vielä juomarahaa.

--Tuoss' on sinulle vielä, poika, markka omiin tarpeihisi--teidän kestikievarissa ollaan kohteliaita kaikille matkustajille.

--Suur' kiitos--ja onnea matkalle!--Mutta antakaa tuolle isäntä parallellekin edes kipurahoiksi muutama penni!

--Ne hän saa kantaa jälestäpäin--perästä kuuluu, sanoi torventekijä!

Hollimiehen ruoska läiskähti, ja kärryt herroineen katosivat aitan nurkan taakse tomupilveen, Vahdin seuraamina.

--Kyllä teidät nyt, isäntä, hukka perii, puhui kievarin pihalle jäänyt kyytipoika. Hän oli valjastanut jälleen hevosensa ja istui nyt rattaillaan rauhallisesti ohjasperiään selvitellen.--Mitenkä te sillä lailla semmoisia herroja kohtelitte?

--Olipa nuo tuommoiset herrat missä tahansa--eihän ne näkyneet olevan sen suurempia herroja kuin ylioppilaita--

--Eipä ne sitten oikeaa arvoaan päiväkirjaan panneetkaan--

--Tiedätkö sinä sitten, mitä ne oli?

--Minkätähden minä en tiedä--vaikka kyllä ne höyliä miehiä siltä oli, vaikka ovat ylhäisiä--koko matkan kyselivät kaikenlaisia tämän puolen asioita.

--No, mitä herroja ne sitten olivat--sanoivatko nimensä?

--Minkä tähden ne ei sanoneet, vaikka minä en sitä pannut mieleeni-- mutta sen minä tiedän, että kyllä niistä isäntä ehkä vielä kuulla saa-- eikös se sanonut se, joka isäntää survasi, että perästä kuuluu?

--Kyllä se oli hyvä, että pian täältä tiehensä lähtivät ja pahasti sille kävisi, jos minä perään kysyisin--puristi ruoja kuin rautakouralla olkapäättäni--kävi sen harmiksi, kun ei oltu mieliksi.

--Eihän sitä kaikille mieliksikään--puhui kyytipojan veitikka, yhä vain rauhallisesti ohjasperiään selvitellen...--kylläpä nämä nyt on sotkeuksissa--Mutta niin se kuitenkin minun mielestäni olisi käypä, että jos antaa kiessinsä vallesmannille, niin pitäisi antaa kuvernöörin pojillekin--

--Kellekä kuvernöörin pojille--?

--Vaikkapa niillekin, jotka tästä äsken lähti.

--Elä!--oliko ne?--

--Olihan ne--ne oli meidän uuden kuvernöörin poikia...

--Meidän uuden kuvernöörin poikia?

--Joka sinne kuuluu aivan näinä päivinä vielä itsekin ajavan--nämä tulivat edeltä...

Nyt oli poika saanut ohjaksensa selville ja lähti ajamaan.

--Kuvernöörin poikia--ja minä kun en--! ... ja isännästä näytti ihan, kuin olisi tuo valkopäinen kievaripylväs tuosta hänen aittansa nurkasta alkanut siirtyä naapurin portin pieleen...

End of the Project Gutenberg EBook of Ensimmäiset novellit, by Juhani Aho

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK ENSIMMÄISET NOVELLIT ***

***** This file should be named 13564-8.txt or 13564-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.net/1/3/5/6/13564/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this

electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or

Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY

- You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information: Dr. Gregory B. Newby Chief Executive and Director gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

Ensimmäiset novellit, by Juhani Aho

A free ebook from <http://manybooks.net/>